

**Vad gör
regeringen
för kvinnors
rättigheter?**

**En uppföljning av
FN:s Kvinnokommittés
rekommendationer**

Sveriges Kvinnolobby

Förord...3

Inledning...4

Iakttagelse 6: Integrations- och jämställdhetsdepartementet ...4

Iakttagelse 7: Nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna ...5

Iakttagelse 8: Jämställdhetspolitikens budget ...6

Iakttagelse 10: Utlänningslagen ...7

Iakttagelse 11: Ändring i abortlagstiftningen ...8

**Iakttagelse 12: Bilateral biståndsprogram som syftar till
att främja och skydda kvinnors rättigheter ...8**

Rekommendation 13: Spridning av slutsatser och rekommendationer ...9

Rekommendation 14–15: Författning och lagstiftning ...9

Rekommendation 16–17: Diskrimineringslagstiftning ...10

Rekommendation 18–19: Tilläggsprotokollet är mycket okänt ...10

Rekommendation 20–21: Jämställdhetsintegrering ...10

Rekommendation 22–23: Media ...11

Rekommendation 24–25: Låg andel kvinnor på höga poster ...13

Rekommendation 26–27: Arbetsmarknad ...14

Rekommendation 9 och 28–33: Våld ...19

Rekommendation 34–35: Hälsa och sjukvård ...24

**Rekommendation 36–37: Ekonomisk jämställdhet i äktenskap
och samborelationer ...27**

**Rekommendation 38–39: Invandrarkvinnor och kvinnor
ur minoritetsgrupper ...29**

Rekommendation 40–41: Kvinnor och funktionsnedsättningar ...32

**Rekommendation 42–46: Sveriges framtida arbete med
FN:s dokument och konventioner ...34**

Referenser...35

Denna publikation är framställd med projektmedel från Ungdomsstyrelsen.

© Sveriges Kvinnolobby 2012

Formgivning och omslagsillustration: Kerstin Hanson

Tryck: Printografen, Halmstad 2012

ISBN 978-91-978283-5-2

Förord

Kvinnokonventionen, Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW), antogs av FN:s generalförsamling 1979 och trädde i kraft i Sverige i september 1981. Trots att den funnits i mer än 30 år är den fortfarande till stor del okänd för den svenska allmänheten.

Kvinnokommittén i FN (Committee on the Elimination of Discrimination against Women), bildades 1982 och har som uppdrag att övervaka att konventionsstaterna, d.v.s. de stater som skrivit under konventionen, skyddar och respekterar rättigheterna i konventionen. Sveriges regering är ålagd att regelbundet rapportera till Kvinnokommittén om genomförandet på nationell nivå av konventionsbestämmelserna. Den senaste svenska rapporteringen gjordes år 2006, då den sjätte och sjunde periodiska rapporten lämnades in. Den svenska kvinnorörelsen skrev genom CEDAW-nätverket en skuggrapport som också lämnades till Kvinnokommittén. Regeringens rapport och skuggrapporten behandlades av Kvinnokommittén i januari 2008 då också en utfrågning av representanter för den svenska regeringen genomfördes. Kvinnokommittén presenterade en skriftlig samlad bedömning riktad till den svenska regeringen med iakttagelser, både positiva och negativa, och en rad rekommendationer (*Concluding observations, CEDAW/C/SWE/CO/7*).

Sveriges Kvinnolobby har under år 2012 genomfört en uppföljning av hur regeringen tagit hand om de rekommendationer som gavs av Kvinnokommittén. Vi har undersökt vad

regeringen gjort för att efterkomma rekommendationerna och analyserat stora delar av situationen inom jämställdhetsområdet. Vi lägger fram kvinnorörelsens rekommendationer för vad som bör göras för att alla former av diskriminering av kvinnor ska kunna avskaffas.

Arbetet med att ta fram underlag till och kommentera de olika rekommendationerna har genomförts genom ett brett deltagande. I arbetet har Allt Är Möjligt, CEDAW-nätverket, Forum – Kvinnor och Funktionshinder, Makalösa Föräldrar, Malmö Jämställdhetsbyrå, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Sveriges Kvinnolobby, Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund (SKR), Varken Hora Eller Kuvad och Örebro läns Kvinnolobby deltagit. Örebro läns Kvinnolobby har också ansvarat för genomförandet av en nationell konferens för att presentera rapporten. Rapporten är sammanställd av Erika Eriksson och Anna Ahlbertz.

Sveriges regering ska lämna sin nästa rapport till Kvinnokommittén år 2014. Det är vår förhoppning att de rekommendationer som kvinnorörelsen här ger ska påskynda arbetet med att förverkliga Kvinnokonventionen fram till dess.

Stockholm i oktober 2012

Gertrud Åström
Ordförande Sveriges Kvinnolobby

Inledning

I följande rapport undersöks ett urval av Kvinnokommitténs iakttagelser och rekommendationer. De områden som valts är de som kvinnorörelsen uppfattar som centrala och där stora brister påtalats. Vi sammanfattar Kvinnokommitténs ställningstaganden under de olika punkterna och redogör sedan för regeringens viktigaste insatser på dessa områden. Vi analyserar också den jämställdhetspolitiska situationen och presenterar kvinnorörelsens krav och rekommendationer.

I Kvinnokommitténs rapport från granskningen av den svenska regeringens arbete år 2008 presenterades 12 positiva iakttagelser om den svenska utvecklingen. Kvinnokommittén framförde också 34 rekommendationer under punkterna 13–46 utifrån brister som iakttagits. Vår rapport behandlar de positiva iakttagelserna under punkterna 6–12 eftersom kvinnorörelsen ser en negativ utveckling i Sverige på dessa områden. Samliga rekommendationer under punkterna 13–46 behandlas i rapporten. Iakttagelse 9 behandlas i rapporten under samma avsnitt som rekommendationerna 28–33 som alla berör temat våld.

Iakttagelse 6: Integrations- och jämställdhets- departementet

● Under iakttagelse 6 välkomnar Kvinnokommittén inrättandet av Integrations- och jämställdhetsdepartementet (IJ) den 1 januari 2007 samt att Jämställdhetsenheten har en samordnande roll avseende jämställdhetsintegrering.

Den 1 januari 2010 avvecklades IJ-departementet. Det framfördes ingen förklaring av regeringen till detta. Integrationspolitiken liksom Diskrimineringspolitiken flyttades till Arbetsmarknadsdepartementet. Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en myndighet under Arbetsmarknadsdepartementet. Jämställdhetspolitiken ligger på Utbildningsdepartementet. Nyamko Sabuni kvarstår som jämställdhetsminister och är också biträdande utbildningsminister och statsråd i Utbildningsdepartementet.

IJ-departementet skapades i samband med beslutet om en sammanhållen diskrimineringslagstiftning då de tidigare självständiga lagrummen liksom Ombudsmännen slogs ihop. Vi vill uppmärksamma regeringen på att den sammanslagna diskrimineringslagstiftningen och ombudsmannafunktionen har inneburit en försvagning av jämställdhetsarbetet. Istället för att stärka förverkligandet av Kvinnokonventionen, vilket den bärande artikel 2 kräver, har det inneburit en nedmontering av den institutionella ordningen och arbetet för ett jämställt samhälle.

Kvinnokonventionen ställer krav på regeringen att använda alla till buds stående medel som lagstiftning och administrativa ordningar för att genomföra konventionen. Detta

gäller även gentemot den privata sektorn. I och med sammanslagningen försvagades kraven i jämställdhetslagen på flera punkter. Gränsen för att upprätta jämställdhetsplaner ändrades till 25 eller fler anställda. Det innebär att 99 procent av alla privata företag idag är undantagna från kravet på jämställdhetsplaner. Ännu allvarligare var förändringen där den obligatoriska årliga lönekartläggning med krav på åtgärder för att rätta till löneskillnader som införts år 2001 försvann och ersattes med lönekartläggning vart tredje år. Det kan noteras att den största löneskillnaden (standardvägd) mellan kvinnor och män finns bland tjänstemän i den privata sektorn. Förändringen är exempel på den försvagning av de institutionella ordningarna som skett i Sverige och som står i strid med Kvinnokonventionen. Förändringen innebär att jämställdhetspolitiken varken har någon lagstiftning eller myndighet. Det finns ingen operativ funktion kopplad till jämställdhetspolitiken. Jämställdhetsministern har endast ett samordnande ansvar inåt i regeringen.

► De förändringar som skett är ett brott mot artikel 2 i Kvinnokonventionen då de innebär ett aktivt försvagande av de institutionella ordningarna tvärtemot det som konventionen kräver och som förtydligas i Kvinnokommitténs allmänna rekommendation nr 28. Vi uppmanar regeringen att återskapa de institutionella instrument som raserats under de senaste åren genom att återupprätta JämO och tillhörande lagstiftning, att återinföra krav på årliga lönekartläggningar med sanktioner på arbetsplatser med fler än 10 anställda. Vi uppmanar regeringen att lagstifta om jämställdhetsintegrering i enlighet med EU-fördraget såsom det formuleras i Amsterdamfördraget och upprätta den operativa nivån inom jämställdhetspolitiken genom att inrätta en

särskild jämställdhetsmyndighet i enlighet med den Jämställdhetspolitiska utredningens betänkande sou 2005:66 Makt att forma samhället och sitt eget liv.

Iakttagelse 7: Nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna

● **Under iakttagelse 7 välkomnar Kvinnokommittén införandet av en nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna för perioden 2006–2009. Kvinnokommittén noterar också att den nya jämställdhetspolitiska propositionen som antogs av riksdagen i maj 2006 innehåller nya mål för jämställdhetspolitiken.**

År 2006 inrättades Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige som ett led i genomförandet av regeringens skrivelse *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009*. Dess uppgift var bland annat att stödja statliga myndigheter, kommuner och landsting i arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i verksamheten samt lämna förslag på hur det fortsatta stödet till arbetet för full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige kan erbjudas efter det att delegationen avslutat sitt uppdrag. I oktober 2010 överlämnade delegationen sitt slutbetänkande SOU 2010:70 *Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter*.

I slutbetänkandet föreslår delegationen bland annat att en nationell institution för mänskliga rättigheter ska inrättas, Kommissionen för mänskliga rättigheter, med uppgift att utifrån de internationella konventionerna främja säkerställandet av de mänskliga rättig-

heterna i Sverige. Vidare föreslår delegationen att ansvaret för att respektera Sveriges internationella åtaganden om de mänskliga rättigheterna ska lyftas fram i flera lagar och andra författningar. Delegationen föreslår även att satsningar ska göras på utbildning och kunskapsutveckling om de mänskliga rättigheterna.

► **Sveriges Kvinnolobby har i skriftligt inlägg till regeringen framfört synpunkter med kritik för avsaknaden av insatser rörande Kvinnokonventionen. Kvinnokonventionen är okänd bland den svenska allmänheten. Vi uppmanar regeringen att fördela medel till kvinnorörelsen för en omfattande informationsatsning om Kvinnokonventionen på samma sätt som gjorts för exempelvis Barnkonventionen.**

► **Vi uppmanar regeringen att inrätta en nationell institution för mänskliga rättigheter där folkrörelserna som arbetar utifrån olika konventioner ges en utvärderande roll av regeringens arbete och tilldelas medel för att garantera en oberoende ställning gentemot beslutsfattare. Vi förordar en folkrörelsestyrd granskning med ”myndighetsfunktion” framför förslag om att lägga ansvaret uteslutande i riksdagen. En process ska bygga på folkrörelsernas aktiva deltagande där organisationer skall ges reella möjligheter till delaktighet och påverkan. I den händelse att en myndighet under regeringen inrättas bör denna ges möjlighet att ingripa i individärenden eller att förelägga andra myndigheter med någon form av sanktion i de fall då de inte följer direktiven om att beslut ska ske med respekt för den enskildes mänskliga rättigheter, enligt de internationella överenskommelser som Sverige åtagit sig att följa.**

► **Vi noterar med tillfredsställelse de skärpta mål som antagits som preciserar**

flera av Kvinnokonventionens viktigaste artiklar. Vi noterar att flera förslag, bland annat förslaget till myndighet som ingår i propositionen, inte införts. Detta gäller också förordning och lag. Vi uppmanar regeringen att genomföra dessa.

Iakttagelse 8: Jämställdhets- politikens budget

● **Under iakttagelse 8 berömmar Kvinnokommittén regeringens tiodubbling av budgeten för jämställdhetspolitiken samt planen för jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2004–2009.**

År 2006 tiodubblade regeringen jämställdhetsbudgeten till 400 miljoner kronor per år under mandatperioden 2007–2010. Ett tydligt program för hur pengarna skulle användas saknades och år 2010 fick delar av budgeten återbetalas.

Den 1,6 miljarder kronor stora budgeten för mandatperioden var en tillfällig satsning. För innevarande mandatperiod (2011–2014) har satsningen på jämställdhetsområdet uppgått till 240 miljoner kronor för år 2011 och 239 miljoner kronor per år för 2012–2014, vilket innebär sammanlagt 957 miljoner kronor för mandatperioden.

Våld mot kvinnor har prioriterats och tilldelades 638 miljoner kronor från jämställdhetsanslaget för mandatperioden 2007–2010, inom ramen för tre handlingsplaner rörande våld. 145 miljoner kronor av anslaget år 2007–2010 har gått till Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) program Hållbar Jämställdhet (HÅJ) för stöd till jämställdhetsintegrering i kommuner, landsting och regioner. Programmet som pågår från år 2008 till 2013

syftar till att ge stöd till verksamhetsförbättringar för att de ska kunna ge likvärdig och bra service till kvinnor och män, flickor och pojkar. Under mandatperioden 2011–2014 har programmet tilldelats ytterligare medel med fokus på spridning av resultat från tidigare omgång. Bland andra poster i jämställdhetsanslagets fördelning för 2007–2010 återfinns Delegationen för jämställdhet i skolan med cirka 60 miljoner kronor. Forskning och kompetensutveckling tilldelades 138 miljoner kronor och tillföll bland andra Brottsförebyggande rådet (Brå). Anslaget rymmer också 26 miljoner kronor till jämställdhetsprojekt inom ideella organisationer.

► **Vi noterar det positiva genomslag som HÅJ har fått men noterar också avsaknaden av motsvarande satsningar i såväl statlig som privat sektor. Vi noterar med tillfredsställelse den plattform för jämställdhetsintegrering på central, regional och lokal nivå som antagits.**

Kvinnorörelsen uppmärksammar att anslaget till kvinnoorganisationer legat stilla sedan år 2008, medan antalet kvinnoorganisationer som söker och tilldelas medel flerdubblats. Efter *Utredningen om kvinnors organisering*, SOU 2004:59, ökade anslaget till kvinnors organisering successivt från 3,5 miljoner kronor per år till 28 miljoner kronor år 2008 där det sedan legat stilla. År 2005 ansökte 20 organisationer om stöd och 18 organisationer beviljades stöd. År 2010 ansökte 78 organisationer om stöd och 57 beviljades detta. Det ökade anslaget hade alltså effekt, men då antalet organisationer som söker stöd ökar utan att anslaget hänger med har kriterierna för att få stöd skärpts. Det har även införts tak för bidragets storlek till varje organisation. Effekten har blivit att år 2011 var det första gången sedan 1982, då anslaget för kvinnors

organisering inrättades, som antalet sökande och tilldelade organisationer sjönk. Sveriges Kvinnolobby har uppvakttat regeringen i detta ärende.

► **Vi uppmanar regeringen att öka budgetanslaget för jämställdhetspolitiken, implementera planen för jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet, och kraftigt öka anslaget till kvinnors organisering.**

Iakttagelse 10: Utlänningslagen

● **Under iakttagelse 10 välkomnar Kvinnokommittén ändringen av utlänningslagen, enligt vilken förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning ger flyktingstatus.**

Vi ställer oss positiva till ändringen av utlänningslagen men ser med oro på att ändringen inte har haft önskvärd effekt på hur utlänningslagen praktiseras.

► **Vi uppmanar regeringen att förtydliga utlänningslagen på ett sätt som garanterar att kvinnors särskilda asylskäl, exempelvis vid flykt undan könsstympning, betraktas som tillräcklig grund för att leda till permanent uppehållstillstånd vid asylprövning.**

► **Papperslösa kvinnor ska omfattas av den rätt till skydd som gäller för alla andra kvinnor i Sverige. Vi betonar att kvinnofridslagen ska ha ett självklart företräde framför utlänningslagen.**

► **Vi uppmanar regeringen att genomföra förändringar så att papperslösa kvinnor som medverkar i brottsutredning ska beviljas tillfälligt uppehållstillstånd så länge förundersökning eller domstolsprocess pågår.**

Om en person har fått tillfälligt uppehållstillstånd på grund av familjeanknytning och re-

lationen av någon anledning tar slut innan två år passerat har personen, enligt den så kallade "tvåårsregeln", i regel inte längre rätt att vara i Sverige. Det finns vissa undantag från tvåårsregeln, exempelvis om vederbörande eller vederbörandes barn utsatts för våld eller annan allvarlig kränkning av sin partner.

► **Vi välkomnar den statliga utredningen SOU 2012:45 Kvinnor och barn i rättens gränsland, och uppmanar regeringen att genomföra de förslag som utredningen framför.**

Iakttagelse 11: Ändring i abortlagstiftningen

● **Under iakttagelse 11 välkomnar Kvinnokommittén den förändring av abortlagstiftningen som innebär att även kvinnor som inte är svenska medborgare kan genomgå abort i Sverige.**

► **Vi delar Kvinnokommitténs iakttagelse men noterar med oro att de svenska parlamentarikerna Marietta de Pourbaix-Lundin (M) och Mikael Oscarsson (KD) i Europarådet arbetar och röstar med förslag som strider mot den svenska lagstiftningen. Vi uppmanar regeringen att inom EU-biståndet verka för och säkerställa kvinnors rätt till abort vid våldtäkter och under väpnade konflikter.**

Iakttagelse 12: Bilaterala biståndsprogram som syftar till att främja och skydda kvinnors rättigheter

● **Under iakttagelse 12 gratulerar Kvinnokommittén Sverige för de bilaterala biståndsprogram som syftar till att främja och skydda kvinnors rättigheter. Kommittén noterar att biståndsbudgeten har överskridit det internationella målet om 0,7 procent av BNP och nyligen nådde 1,0 procent av BNP.**

Samtidigt som Sveriges biståndsvolym i procent av BNI är den högsta i världen används en ökad del av biståndet till flyktingmottagande, EU-bistånd, exportkreditskuldavskrivningar och att betala Utrikesdepartementets förvaltningskostnader.

► **Biståndspengar bör användas i särskilda satsningar i utvecklingsländer och inte stanna i Sverige där de blir till budgetstöd. Vi uppmanar regeringen att använda biståndspengarna till just bistånd inriktat på de fattigaste varav kvinnor utgör majoriteten.**

Afghanistan bedöms som det farligaste landet i världen för kvinnor. Sveriges utvecklingsinsatser i Afghanistan har blivit allt mer militariserade. Att biståndspolitikerna närmar sig försvarspolitikerna är ytterst oroväckande. Att utvecklingspolitiken ger stöd åt en militarisering av världen och ett allt snävare sätt att se på säkerhet och utveckling är allvarligt. Mäns våld mot kvinnor utgör ett hot mot kvinnors säkerhet men omfattas inte av säkerhetspolitiken.

► **Vi efterfrågar ett internationellt och aktivt stöd för att våld mot kvinnor och flickor ska**

motverkas av de inhemska rättsvårdande instanserna i Afghanistan. Vi uppmanar regeringen att i alla kontakter och insatser i Afghanistan påtala våldet mot kvinnor som en kränkning av mänskliga rättigheter och ett hinder för utveckling.

Rekommendation 13: Spridning av slutsatser och rekommendationer

● **Under rekommendation 13 påminner Kvinnokommittén om regeringens skyldighet att sprida kunskap om slutsatser och rekommendationer till alla berörda departement, riksdagen och rättsväsendet, för att säkerställa att de genomförs.**

Enligt undersökningar genomförda av UN Women Sverige är Kvinnokonventionen okänd. Referenser till Kvinnokommitténs rekommendationer, exempelvis Kvinnokommitténs allmänna rekommendation nr 28, saknas i regeringens arbete med mänskliga rättigheter.

► **Vi frågar regeringen vad de har gjort för att sprida kunskap om slutsatserna och rekommendationerna från FN:s Kvinnokommitté?**

Rekommendation 14–15: Författning och lagstiftning

● **Under rekommendation 14–15 uttrycker Kvinnokommittén oro över att svensk författning och lagstiftning saknar könsperspektiv.**

Lagstiftningen i Sverige har inarbetat kvinnokonventionens artiklar och går ofta längre

än vad konventionen stipulerar, vilket vi välkomnar. Även nationella mål för jämställdhetspolitiken konkretiserar flera av kvinnokonventionens viktigaste artiklar. Dock har institutionella instrument och myndigheter vars ansvar är att främja jämställdhet försämrats under senare år och det saknas lagstiftning och påföljder.

Den svenska lagstiftningen får inte strida mot Sveriges åtaganden enligt den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Lagar ska tolkas i enlighet med konventionen och dess praxis. I november 2010 antog riksdagen en grundlagsändring vilket innebar att språket i regeringsformen har blivit mer könsneutralt. Grundlagen fastslår att alla människor har samma formella rättigheter (de jure). Denna princip om formell jämställdhet bygger på en idealiserad syn på samhället och riskerar att konservera de faktiska ojämställda förhållanden som råder.

► **Vi uppmanar regeringen att i regeringsformen införa skrivning om att aktivt främja jämställdhet i enlighet med *Amsterdamfördraget artikel 3.2*. Skillnaden mellan formell och faktisk jämställdhet behöver förtydligas i grundlagen.**

Grundlagen diskuterar inte indirekt diskriminering av kvinnor. Grundlagen tar heller inte avstånd från könsrelaterat våld och nämner inte statens ansvar att avskaffa det.

► **Vi menar att grundlagen ska innehålla ett uttalande mot könsrelaterat våld och betona statens ansvar att avskaffa det.**

► **Vi uppmanar regeringen att integrera Kvinnokonventionens definition av diskriminering i den svenska grundlagen; att integrera Kvinnokonventionen i svensk lagstiftning; samt att integrera Tilläggsprotokollet i svensk lagstiftning.**

Rekommendation 16–17: Diskrimineringslagstiftning

● Under rekommendation 16-17 uttrycker Kvinnokommittén oro över diskrimineringslagstiftningen och uppmanar regeringen att stärka skyddet mot diskriminering av kvinnor.

Den 1 januari 2009 trädde en ny diskrimineringslag i kraft vilket innebar att Jämställdhetsombudsmannen avvecklades och Diskrimineringsombudsmannen inrättades. Jämställdhetsombudsmannens verksamhet överfördes till Diskrimineringsombudsmannen som har tillsyn över att diskrimineringslagen följs.

Ändringarna i diskrimineringslagen och avvecklandet av Jämställdhetsombudsmannen innebär att frågor om jämställdhet och diskriminering mot kvinnor förlorar sin synlighet och därmed får mindre uppmärksamhet och prioritet. Regeringen har inte följt Kvinnokommitténs rekommendationer utan tvärtom försvagat det institutionella skyddet för kvinnor.

► **Vi uppmanar regeringen att införa en lagstiftning som förtydligar jämställdhetsuppdraget för att frågor om jämställdhet och diskriminering av kvinnor ska prioriteras tydligare.**

Rekommendation 18–19: Tilläggsprotokollet är mycket okänt

● Under rekommendation 18-19 uttrycker Kvinnokommittén oro över omedvetenheten om Kvinnokonventionen och Tilläggsprotokollet.

Tilläggsprotokollet till Kvinnokonventionen trädde i kraft i december år 2000. Det ger möjlighet för kvinnor vars rättigheter kränkts att som individ eller grupp vända sig till FN för att få upprättelse och kompensation.

Tilläggsprotokollet har ännu inte använts i Sverige och är mycket okänt hos såväl allmänhet, myndigheter, beslutsfattare och inom rättsväsendet.

► **Vi uppmanar regeringen att brett sprida kunskap om Kvinnokonventionen och Tilläggsprotokollet.**

Rekommendation 20–21: Jämställdhetsintegrering

● Under rekommendation 20-21 uttrycker Kvinnokommittén oro över att planen för jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet saknar effektiva metoder för uppföljning, ansvarsutkrävande och påföljder.

Regeringens huvudstrategi för att nå jämställdhet är jämställdhetsintegrering. I Regeringskansliets plan för jämställdhetsintegrering är de två centrala processerna propositionsskrivning och budgetprocessen prioriterade. Jämställdhetsintegrering av budgetprocesser är ett effektivt verktyg för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män genom att fastställa att regeringens jämställdhetsmål har översatts till budgetmässiga beslut.

Generellt kan sägas att den offentliga resursfördelningen oftare gynnar män än kvinnor. Större vikt läggs vid mäns behov, aktiviteter och prioriteringar. Budgetpropositionerna har analyserats och visats vara i stora delar könsblinda och sakna mål med jämställdhetsperspektiv, könsuppdelad

statistik, jämställdhetsanalyser samt uppföljning och resultatredovisning utefter kön. Dessutom saknas instrument för konkreta åtgärder och påföljder när mål och strategier för jämställdhet inte uppfylls.

► **Vi uppmanar regeringen att implementera planen för jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet i budgetprocessen och i propositionsskrivning. Vi uppmanar regeringen att införa förordning och lagstiftning om jämställdhetsintegrering.**

Rekommendation 22–23: Media

● **Under rekommendation 22–23 uttrycker Kvinnokommittén oro över stereotypa attityder gentemot kvinnor vilket hotar att underminera deras rättigheter, att dessa attityder är särskilt utbredda inom media samt att det pågår en sexualisering av det offentliga rummet. Kvinnokommittén uppmanar Sverige att arbeta mer aktivt och uthålligt för att eliminera stereotypa attityder kring kvinnors och mäns roller och ansvar genom att höja medvetenheten och genomföra utbildningskampanjer riktade mot både kvinnor och män samt massmedia.**

Kvinnokommittén rekommenderar Sverige att fortsätta uppmuntra massmedia att främja kulturella förändringar. Vidare uppmanar Kvinnokommittén Sverige att stärka sina strategier för att motverka sexualiseringen av det offentliga rummet, samt att vidta aktiva åtgärder för att säkerställa att media är icke-diskriminerande och för att höja medvetenheten om dessa frågor bland ägare och andra berörda aktörer i branschen. Sverige uppmuntras att genomföra forskning och studier som kartlägger och analyserar hur könsstereotypa mönster

påverkar genomförandet av Kvinnokonventionen. Kvinnokommittén uppmanar även Sverige att undersöka hur effektiva de egna åtgärderna är för att identifiera brister samt utifrån detta anpassa och förbättra sina insatser.

Kvinnor och media

Kvinnor utgör majoriteten bland studerande på journalistutbildningar och ungefär hälften av alla yrkesverksamma journalister. Trots detta dominerar det svenska nyhetsflödet av män. Män utgör 68 procent av de som kommer till tals i medierna, medan andelen kvinnor som är nyhetssubjekt i Sverige har legat stilla kring 30 procent allt sedan nyhetsstudien Global Media Monitoring Project (GMMP) startade år 1995. Positivt är att kvinnor numera citeras i nästan samma utsträckning som män. Dock förekommer män alltjämt oftare på bild. Undantaget är i reklam som dock inte ingår i GMMP. Mer än hälften av dem som uttalar sig i medierna är politiker och av dessa är 20 procent kvinnor.

Kvinnor och män figurerar i olika roller i medierna. Kvinnor får oftare än män representera allmänheten eller uttala sig som någon med personlig erfarenhet. Kvinnors ålder presenteras oftare och de porträtteras oftare än män som offer. Det är fyra gånger vanligare att kvinnor identifieras utifrån sin familjesituation än att män gör det. Bland experter och talespersoner utgör män cirka 80 procent.

Endast 13 av 185 nyhetsartiklar i svenska nyhetsmedier som studerats i GMMP-undersökningen utmanar stereotypa könsroller. Kvinnor är huvudpersoner i 20 artiklar, dessa handlar dock främst om våld och brott. Jämställdhets- eller genusperspektiv är alltjämt sparsamt förekommande i medierna trots att det är en intressant aspekt av exempelvis

rapporteringen kring makt och demokrati. Av de 185 nyhetsartiklarna handlade endast 5 om jämställdhet. När jämställdhet diskuteras i medierna är det nästan bara kvinnor som kommer till tals.

Trots den delvis mörka bild som presenteras i GMMP-studien finns exempel på initiativ där ledningarna satt upp mål om jämställdhet och organisationer som arbetar aktivt för ett jämställt medieutbud. Exempel är redaktioner på dagstidningar som Göteborgs-Posten och Upsala Nya Tidning, Sveriges Television och Sveriges Radio. Där undersöks sådant som könsfördelningen bland läsare och tittare, huruvida de arbetar aktivt för jämn könsfördelning bland de anställda på olika nivåer, samt mäter antal kvinnor i text och bild. De som arbetar på redaktionerna utbildas i att beakta jämställdhets- och genusfrågor så att både kvinnor och män kommer till tals och presenteras i icke-traditionella roller och positioner. Den viktigaste framgångsfaktorn visar sig vara att redaktionsledningen regelbundet efterfrågar resultat, samt följer upp och formulerar nya mål för att komma vidare och hålla jämställdhetsfrågan aktuell.

I slutet av år 2010 fick Sverige sin första feministiska nyhetstidning på nätet. Feministiskt Perspektiv utkommer en gång i veckan och har närmare 2 000 prenumeranter. Tidningen innehåller nyhetsreportage, debattartiklar och analyser där ämnena behandlas utifrån ett feministiskt perspektiv.

Sammanfattningsvis kan sägas att stora delar av den svenska medievärlden inte är tillräckligt medvetna om grundläggande mänskliga rättigheter och kvinnors rättigheter. Kvinnor och män framställs på stereotypa sätt i redaktionellt material och framför allt i reklam. Det finns en tydlig trend mot mer markerad könsuppdelning i marknadsföring av bland annat barnkläder och leksaker. Sexu-

aliseringen av det offentliga rummet pågår i oförminskad skala trots anmälningar till Reklamombudsmannen, som tyvärr bara fäller de grövsta exemplen.

Ett annat område vi ser som ett stort problem är kränkningar av kvinnors mänskliga rättigheter på Internet och sociala medier. Den svenska kvinnorörelsen ser med oro på toleransen för systematiska kränkningar under användande av yttrandefriheten. Detta är ett område som behöver belysas.

Kvinnokommitténs uppmaning till Sveriges regering att arbeta mer aktivt och uthålligt för att eliminera stereotypa attityder kring kvinnors och mäns roller och ansvar har inte hörsammats. Trots att EU anger insatser mot könsstereotypa mönster som ett av sex prioriterade mål har den svenska regeringen inte tagit några särskilda initiativ inom detta område.

Reklamombudsmannen

I Sverige finns inte någon lag som förbjuder könsdiskriminerande eller könsstereotyp reklam. Reklamombudsmannen (RO) är näringslivets egna organisation för självsanering av reklam och har ingen juridisk maktställning. RO kan inte agera mot könsdiskriminerande reklam på annat sätt än att publicera sina beslut – fällande eller friande – på sin hemsida. Det är en avsevärd skillnad gentemot förebilden Pressombudsmannen (PO) dit allmänheten kan vända sig i pressetiska frågor.

Om PO anser att ett ärende bör klandras hänskjuts ärendet till Pressens Opinionsnämnd (PON), vilken är PO:s överinstans. Om PON ansett att tidningen ska fällas är tidningen skyldig att publicera nämndens uttalande och betala en expeditonsavgift.

► **I första hand uppmanar vi regeringen att införa lagstiftning mot könsdiskriminerande**

reklam. Denna lag bör utifrån bestämda kriterier definiera könsdiskriminerande och kränkande reklam och ange sanktioner exempelvis i form av vite för de som överträder lagen. Ett förslag till sådan lag har presenterats i *SOU 2008:5 Könsdiskriminerande reklam – kränkande utformning av kommersiella meddelanden*. Utredningen visar bland annat att lagen kan utformas så att reglerna inte strider mot vare sig tryck- eller pressfriheten.

► I andra hand uppmanar vi regeringen att vidga RO:s befogenheter så att RO kan bötfälla en medieaktör som inte följer Internationella Handelskammarens regler för reklam och marknadskommunikation.

Rekommendation 24–25: Låg andel kvinnor på höga poster

● Under rekommendation 24–25 uttrycker Kvinnokommittén oro över det låga antalet kvinnor på ledande befattningar, såväl inom akademien som på chefsbefattningar och i privata bolagsstyrelser. Sverige uppmanas att stärka insatserna för att motverka detta. Kommittén beklagar att tillfälliga särskilda åtgärder, som finns tillgängliga i lagstiftningen, inte används för att påskynda implementeringen av jämställdhet, särskilt inom den privata sektorn. Kommittén rekommenderar proaktiva åtgärder för att uppmuntra fler kvinnor att söka sig till höga befattningar. Sverige uppmanas också att använda tillfälliga särskilda åtgärder samt att inkludera sådana bestämmelser i existerande lagstiftning för att framkalla användandet av sådana åtgärder, inklusive exempelvis kvotering.

Kommittén rekommenderar att den kommande strategin för jämställdhetsintegrering på arbetsmarknaden och i näringslivet bör omfatta metoder riktade mot arbetsgivare och andra berörda grupper för tillsyn, ansvarsutkrävande och påföljder. Kommittén uppmanar Sverige att följa upp utvecklingen på området, för att kunna stödja målet om fler kvinnor på höga poster genom fler juridiska och politiska initiativ, samt att Sverige informerar om uppnådda resultat, inklusive relevant statistik uppdelad efter kön.

Lågt antal kvinnor på ledande befattningar inom akademien

De senaste 10 åren har andelen kvinnliga professorer i Sverige ökat med knappt en procentenhet om året och år 2011 var andelen kvinnliga professorer 23 procent. Det finns kopplingar mellan fördelningen av professorer mellan kvinnor och män och fördelningen av forskningsmedel mellan desamma. Mannliga sökande har en högre beviljandegrad än kvinnliga, vilket innebär en procentuellt sett större andel beviljade ansökningar från män än från kvinnor. Forskningsfinansierande myndigheter förklarar detta med att beviljandegraden är högre för professorer än för övriga sökande och att männen är fler bland professorerna.

År 2009 tillsatte regeringen Delegationen för jämställdhet i högskolan. Delegationen har delat ut 47 miljoner kronor till lärosäten och andra aktörer för lokala insatser, samt kartlagt pågående arbete för jämställdhet i högskolan och redovisar resultaten i betänkandet *SOU 2011:1 Svart på vitt – om jämställdhet i akademien*. Utredningen visar att det finns brister i arbetet för jämställdhet i högskolan när det gäller planmässighet, långsiktighet, samverkan, samt teoretisk och praktisk kunskapsförankring och att insatserna under de

senaste tre decennierna inte har gett önskvärda resultat. Delegationen har presenterat tolv åtgärdsförslag, utifrån de brister och behov som identifieras i jämställdhetsarbetet på högskolorna, bland annat att stärka och utveckla det akademiska ledarskapet och arbetsgivaransvaret.

► **Vi uppmanar regeringen att fullfölja de åtgärder som föreslås i delegationens betänkande.**

Sedan ett antal år har den svenska forskningspolitiken innehållit satsningar på forskningsmiljöer som bedömts som strategiskt viktiga eller excellenta, så kallade excellenssatsningar. Dessa excellenssatsningar har haft negativa effekter på jämställdheten inom den svenska högskolan. Satsningarna har i mycket liten utsträckning kommit kvinnor till del och kvinnor missgynnas i ansökningsprocesserna. Kravet på motfinansiering innebär att universiteten tillskjuter pengar av egna medel. All forskning är med och betalar. Kvinnor får i mycket lägre grad än män del av excellensmedlen, men deltar i lika stor omfattning i motfinansieringen. Detta innebär att medel omfördelas från kvinnor till män.

► **Vi uppmanar regeringen att utreda excellenssatsningarnas konsekvenser och vidta åtgärder för att satsningarna på lika villkor ska komma kvinnor och män till gagn. Vi kräver att excellenssatsningarna och den svenska forskningspolitiken utreds med särskilt fokus på jämställdhet i högskolan. Vi kräver också att kravet på motfinansiering stoppas och att kontrollsystem byggs in för att förhindra en snedfördelning av framtida satsningar.**

► **Vi uppmanar regeringen att använda de lagrum om positiv särbehandling som redan finns för att främja jämställdheten i högskolan.**

Lågt antal kvinnor på chefsbefattningar och i bolagsstyrelser

Andelen kvinnliga chefer har ökat under de senaste tio åren. Högst antal och andel kvinnliga chefer finns inom kommunerna. Ändå är män överrepresenterade på nära nog alla yrkesområden. Andelen kvinnor i bolagsstyrelser har under senare år ökat, men minskade något under år 2012 och uppgår efter 2012 års bolagsstämmor endast till 23,6 procent. Det är färre kvinnor bland nyinvalda ledamöter och det är fler börsbolag än tidigare som helt saknar kvinnor i styrelsen.

Almi har på regeringens uppdrag under år 2009 och 2010 genomfört och samordnat ett nationellt styrelseprogram för kvinnor som syftar till att synliggöra och uppmärksamma kompetenta kvinnor som kan sitta i bolagsstyrelser. Med tanke på den krympande andelen kvinnor i styrelserna drar vi slutsatsen att programmet inte haft önskad effekt.

Andelen kvinnor i statliga bolagsstyrelser ökade mycket snabbt under början av 2000-talet varför det inte kan anses troligt att det klena resultatet i privata bolagsstyrelser beror på brist på kompetenta kvinnor.

► **Vi uppmanar regeringen att i aktiebolagslagen, i likhet med Norge, införa könskvotering till bolagsstyrelser med minst 40 procent av endera könen.**

► **Vi uppmanar regeringen att göra bruk av de kunskaper som sou 2007:108 Utredningen kvinnor och män på maktpositioner i det svenska samhället lyft fram.**

Rekommendation 26–27: Arbetsmarknad

● Under rekommendation 26–27 uttrycker Kvinnokommittén oro över det låga uttaget av föräldraledighet bland män och att kvin-

nor i hög utsträckning arbetar deltid. Vidare uttrycker Kvinnokommittén oro över den utbredda arbetsmarknadssegregeringen och de ihållande löneskillnaderna mellan män och kvinnor och uppmanar Sverige att vidta åtgärder för detta. Kommittén uppmanar Sverige att prioritera förverkligandet av jämställdhet på arbetsmarknaden. Sverige uppmanas att analysera utvecklingen genom att bland annat inhämta statistik uppdelad på kön, kompetens, samt deltids- kontra heltidsarbete inom olika branscher och att utifrån detta genomföra nödvändiga åtgärder. Sverige uppmanas också att fortsätta arbeta för att föräldrar ska kunna förena familjeliv med arbetsliv och för en jämn fördelning av hemarbete mellan kvinnor och män, bland annat genom att ge män ökade incitament att ta ut föräldraledighet.

Föräldraförsäkring

Kvinnor tar ut betydligt fler föräldraförsäkringsdagar än män. Enligt statistik från Försäkringskassan uppgick kvinnors uttag till 77 procent år 2010. Detta försvårar för kvinnors ställning på arbetsmarknaden och leder till sämre löneutveckling och mindre möjlighet till att göra karriär. Kvinnor använder i mycket högre grad än män också rätten i föräldraförsäkringen att vara föräldralediga utan föräldrapenning. Föräldraförsäkringen beräknas på den enskilda förälderns inkomst. Den faktiska löneskillnaden mellan kvinnor och män slår därför igenom även i föräldraförsäkringen. År 2010 betalades 71 procent av föräldrapenningen ut till kvinnor. Senaste tidsanvändningsstudien från Statistiska centralbyrån visar att småbarnsmammor sedan början av nittiotalet minskat sitt hemarbete med ungefär 90 minuter per dygn, men att de fortfarande lägger mer tid på detta än män. Av kvinnors totala arbete består 46 procent av

obetalt hemarbete, medan motsvarande siffra från nittiotalet var 55 procent.

De månader i föräldrapenningen som är reserverade till vardera föräldern har visat sig ha en normerande effekt. Reformerna har lett till att fler män tar ut föräldraledighet och därmed skapat ett jämnare uttagsmönster mellan föräldrar. Information och informationskampanjer, riktade till småbarnsföräldrar, har emellertid inte varit ett framgångsrikt styrmedel i den mening att det inte resulterat i ett jämt uttagsmönster.

Regeringen har infört en jämställdhetsbonus som gäller för barn födda fr.o.m. den 1 juli 2008 vilken syftar till att underlätta för föräldrar att dela lika på föräldraledigheten. Enligt ISF Rapport 2012:4 har jämställdhetsbonusen inte haft någon effekt på uttaget av föräldrapenning.

En viktig faktor som bidrar till ojämställdhet på arbetsmarknaden är att kvinnor diskrimineras på grund av sitt föräldraskap och de könsroller som är starkt förknippade till detta, så kallad statistisk diskriminering. En individualiserad föräldraförsäkring motverkar diskriminering av kvinnor på arbetsmarknaden, i och med att män och kvinnor kan förväntas vara föräldralediga i lika stor utsträckning.

► Vi uppmanar regeringen att individualisera föräldraförsäkringen.

Det behövs ett aktivt arbete för att öka medvetenheten kring ett jämställt föräldraskap samt för att ifrågasätta könsroller och normer kopplat till föräldraskap.

► Vi uppmanar regeringen att genomföra mer omfattande informationskampanjer om jämställt föräldraskap.

Deltid och hemarbete

Enligt Arbetsförmedlingens rapporter ökar inte kvinnors förvärvsfrekvens i samma takt

som männens. År 2010 skilde det 5,3 procent mellan kvinnors och mäns förvärvsfrekvens vilket är det största gapet sedan mitten av 1980-talet. Enligt Arbetsmiljöverkets senaste undersökning från år 2010 arbetar en tredjedel av alla kvinnor i lönearbete på obekvämt arbetstid. Enligt SCB:s rapport *Arbetskraftsundersökningar* från år 2011 arbetade 37 procent av sysselsatta kvinnor mellan åldrarna 20–64 deltid. Motsvarande siffra för män var 11 procent. Kvinnor inom LO-yrken arbetar betydligt oftare deltid än kvinnor i andra grupper. Undersökningar för år 2011 visar att närmare 71 procent av kvinnorna och 29 procent av männen som arbetade deltid var ofrivilligt deltidsarbetande. Kvinnors anställningssituation är mer osäker än mäns. Två av tre timanställda, och en övervägande del av de som har tidsbegränsad anställning är, främst unga, kvinnor. En knapp fjärdedel av anställda kvinnor i åldrarna 25–34 hade år 2008 en tidsbegränsad anställning. För att motverka ofrivilligt deltidsarbete har regeringen infört nystartsjobb inom offentlig sektor och tillfälliga nystartsjobb för deltidsarbetslösa, samt begränsningar i rätten till arbetslöshetsersättning för personer som arbetar deltid. Regeringen har även vidtagit åtgärder för att fler invandrade kvinnor ska börja förvärvsarbete.

► **Vi uppmanar regeringen att lagstifta om rätt till heltidsarbete med möjlighet att gå ner i tid. Vi uppmanar också regeringen att genomföra kraftfulla åtgärder som exempelvis arbetsmiljöinsatser som möjliggör heltidsarbete i kvinnodominerade sektorer.**

Inhyrning av arbetskraft från bemanningsföretag har möjliggjort för arbetsgivare att kringgå Lagen om anställningsskydd (LAS). Även antalet timanställda, och därmed antalet osäkra anställningar, har ökat.

► **Vi uppmanar regeringen att särskilt**

undersöka ökningen av timanställda med osäkra anställningar och stärka anställningsskyddet.

Det finns ett samband mellan kvinnors arbetstid och barnets ålder. Enligt SCB arbetar 41 procent av mammor med barn i åldrarna 0–7 år deltid. Kvinnor med fler än ett barn arbetar oftare deltid. Pappornas arbetstider påverkas ytterst lite av barnens antal och ålder. Cirka 22 procent av kvinnorna anger vård av barn eller vård av barn och anhöriga som skäl till deras deltidsarbete. Siffran för männen är 8,1 procent. Omsorg om äldre anhöriga är en växande anledning till kvinnors deltidsarbete. Det är viktigt att samhället erbjuder tillräcklig och tillgänglig professionell förskola, vård och omsorg som ger kvinnor möjlighet att kombinera föräldraskap och eget förvärvsarbete.

► **Vi uppmanar regeringen att stärka den professionella äldre vården och omsorgen, samt att genom ökade resurser säkra den som en offentligt finansierad välfärdstjänst.**

Pensionssystemet baserar sig på livslönen vilken gynnas av en trygg och fast löneanställning. I och med att många kvinnor ofrivilligt arbetar deltid påverkar det deras kommande pensioner negativt.

► **Vi uppmanar regeringen att se över pensionssystemet så att det inte missgynnar kvinnor.**

Enligt Statistiska centralbyråns tidsanvändningsundersökning för år 2010/2011 som initierades av regeringen för att skapa underlag för jämställdhetsåtgärder, lägger kvinnor mindre tid på hemarbete nu jämfört med i början av nittio-talet. De kvinnor som minskat sitt obetalda arbete är de som valt att lägga mer tid på betalt arbete. Mest obetalt arbete utför sammanboende kvinnor som arbetar

deltid eller inte arbetar alls. År 2007 införde regeringen det så kallade RUT-avdraget, en skattereduktion på professionellt hushållsarbete. RUT-avdraget nyttjas främst i höglönekommuner, av människor med höga löner och till stor del av pensionärer med goda pensioner. Reformen har alltså inte haft någon känd effekt på fördelningen av hemarbetet.

► **Vi uppmanar regeringen att tillsätta en utredning om RUT-avdragets effekter ur ett könsperspektiv.**

Kvinnor utför merparten av det obetalda arbetet i hushållen och den största delen av vård av anhöriga i Sverige. Detta arbete ingår inte i BNP-måttet. Obetalt arbete är socioekonomiskt värdeskapande. I enlighet med Beijing Platform for Action skall omfattningen och värdet av oavlönat arbete beräknas i satelliträkenskaper. Statistiska centralbyrån gjorde år 2011 en första presentation av satelliträkenskaper för obetalt arbete men detta begränsar sig till ideellt arbete i organisationer. Beräkningen utgår från statistik som inte är insamlad för ändamålet då sådan statistik saknas. Vi ser med tillfredsställelse att regeringen genomfört den tredje Tidsanvändningsstudien för år 2010/2011 som även ger information om det obetalda arbetet i hushållen.

► **Vi föreslår att obetalt hushållsarbete och vård av anhöriga ska beräknas och värderas samt ingå i den officiella statistiken över obetalt arbete och satelliträkenskaper bör upprättas.**

Segregering på arbetsmarknaden

Den svenska arbetsmarknaden är segregerad efter kön. Statistiska centralbyråns kartläggning från år 2010 visar att kvinnor utgör 80 procent av de anställda inom kommun och landsting. Dock arbetar idag en majoritet, 52 procent, av den kvinnliga arbetskraften

i privat sektor respektive 48 procent i den offentliga sektorn. I den statliga sektorn är könsfördelningen relativt jämn. Drygt 80 procent av alla män arbetar i den privata sektorn. Kvinnor dominerar de lågavlönade sektorerna i såväl privat som offentlig regi, som skola, vård, omsorg och sociala tjänster, handel, hotell och restaurang. Kvinnor utgör 76 procent av de anställda inom skolan och 83 procent av de anställda inom vård, omsorg och sociala tjänster. Industrisektorn domineras av män, som utgör 77 procent av de anställda. Den könssegregerade arbetsmarknaden med åtföljande lönegap mellan kvinnor och män leder till sämre anställnings- och arbetsvillkor för kvinnor, färre utvecklingsmöjligheter, samt vidmakthåller kvinnors ekonomiska osjälvständighet.

Regeringen fokuserar bland annat på entreprenörskap för att motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden och i näringslivet och har utsett 880 ambassadörer för kvinnligt företagande som ska inspirera kvinnor och flickor att bli egenföretagare. Samtidigt har regeringen genomfört förändringar som gjort det enklare att starta företag inom hälso- och sjukvård, samt omsorg. I strategier som dessa tydliggörs den övervägande individcentrerade förståelsen av arbete. Att att kvinnor blir egenföretagare inom vård och omsorg bryter inte den könssegregerade arbetsmarknaden. Med detta individcentrerade perspektiv är risken att övergripande mönster och strukturer om hur könsrelaterade skillnader i arbete uppstår och hur de kan lösas förbises, och att den könssegregerade arbetsmarknaden består. Vi efterlyser fler satsningar på strukturella lösningar på arbetsmarknadsproblem. Undersökningar från kommuner visar att den lön som kvinnor som driver eget företag tar ut är så låg att den omöjliggör ekonomisk självständighet. I praktiken är dessa kvinnor

beroende av andra och andras inkomster för att överleva. En undersökning från en kommun visade att kvinnor som drev eget företag hade en genomsnittlig inkomst av tjänst på 92 000 kronor per år, eller 7 669 kronor per månad. Motsvarande tal för män var i samma undersökning 260 000 kronor per år och 21 665 per månad. Företag med så låg omsättning har ingen kapacitet att anställa någon varför arbetsmarknadseffekten är noll.

► **Vi uppmanar regeringen att i sina skrivelser och beslut integrera ett genusperspektiv som tar hänsyn till de faktorer som missgynnar kvinnor som grupp i arbetslivet. Vi uppmanar regeringen att undersöka den långsiktiga effekten av kvinnors företagande för kvinnors ekonomiska självständighet.**

Kvinnor arbetar i hög grad i lågstatus- och låglöneyrken som ett resultat av rådande samhällsnormer. Näringslivet och skolan har stor betydelse för kunskapen om hur dagens arbetsmarknad ser ut och är viktiga informationsbärare för att utjämna den skeva könsfördelningen i yrkesvalet.

För att motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden och i näringslivet har regering sedan år 2008, förutom Delegationen för jämställdhet i högskolan, bland annat genomfört jämställdhetsinsatser i skolan; tillsatt en Delegation för jämställdhet i skolan; samt tillsatt Teknikdelegationen för att intressera kvinnliga elever för de tekniska ämnena. Detta är viktiga insatser, men i stort saknas en uttalad ambition och konkreta förslag för att bryta könssegregeringen på arbetsmarknaden i insatserna och rapporterna, med undantag för Teknikdelegationen.

► **Vi uppmanar regeringen att stödja studie- och yrkesvägledarnas arbete i Sveriges skolor för att hitta metoder för ett friare studie- och yrkesliv bland de unga.**

► **Vi ser positivt på regeringens insatser men uppmanar regeringen att hörsamma kraven att motverka könsstereotypa attityder i enlighet med Artikel 5 i Kvinnokonventionen.**

Lön

År 2011 tjänade kvinnor 85,9 procent av mäns löner, en löneskillnad på 14,1 procent. När hänsyn tagits till skillnader i bland annat yrke och utbildning återstår en oförklarad löneskillnad på 5,9 procent. Löneskillnaderna har varit mer eller mindre oförändrade de senaste 20 åren. I regeringens budgetproposition från år 2012 framkommer att 35 procent av männen och 44 procent av kvinnorna i åldern 25–64 år har eftergymnasial utbildning. Ändå innehar kvinnor i stor utsträckning positioner som de är överkvalificerade för. Detta har en negativ effekt på kvinnors samlade ekonomi. Efter flertalet utbildningar uppstår dessutom en löneskillnad direkt efter examen. Chefslönegapet mellan män och kvinnor uppgår till 18,4 procent i privat sektor; 2,5 procent i statlig sektor; 11,7 procent i kommunal sektor och till 28,7 procent inom landstingen. Enligt Konjunkturinstitutets lönebildningsrapport från 2011 finns en stor könsmässig segregering mellan olika poster i landstingen.

År 2011 tillsatte regeringen en Delegation för jämställdhet i arbetslivet som bland annat ska lämna förslag på insatser som kan främja jämställdhet i arbetslivet och minska lönegapet mellan kvinnor och män. Uppdraget ska redovisas år 2014. Regeringen har inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att minska löneskillnaden mellan män och kvinnor, tvärtom har regeringen försämrat lagstiftningen som nu endast kräver kartläggning av löneskillnader vart tredje år och på arbetsplatser med fler än 24 anställda, istället för de bestämmelser som gällde innan år 2009 då lönekartläggningar

skulle genomföras varje år och på arbetsplatser med fler än tio anställda.

► **Vi uppmanar regeringen att återinföra lönekartläggning varje år i företag med fler än 10 anställda, återinföra jämställdhetsplaner i företag med fler än 10 anställda samt införa arbetsvärdering. Vidare uppmanar vi regeringen att komplettera detta med regler om tillsyn och påföljder då regler ej efterlevs.**

► **Vi uppmanar regeringen att vidta åtgärder i enlighet med de analyser och förslag som väntas av den tillsatta Delegationen för jämställdhet i arbetslivet.**

Rekommendation 9 och 28–33: Våld

● Under rekommendation 9 och 28–29 berömmar Kvinnokommittén regeringens införande av handlingsplanen för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och våld i samkönade relationer år 2007. Kommittén uttrycker oro över den omfattande utbeddheten av detta våld samt våldet mot flickor och uppmanar Sverige att fortsätta arbeta för att motverka detta. Sverige uppmanas att avsätta tillräckliga ekonomiska resurser för att säkerställa en effektiv implementering av handlingsplanen; utreda fall av våld mot kvinnor, särskilt kvinnomordsfallen; implementera åtgärder för att förebygga sådant våld; ge skydd, stöd och service till brottsoffren; samt straffa och rehabilitera förövarna.

Kommittén uttrycker även oro över det låga antalet åtal och fällande domar relaterade till våldsbrott och att brottstatistik inte är uppdelat efter offrets kön. Sverige uppmanas att inhämta statistik uppdelad på kön, ålder och typ av våld, samt relationen mellan förövare och offer. Vidare uttrycker Kvinnokommittén oro över slutsatserna från den utredning om socialtjänstens stöd som visar att tillhanda-

hållandet av sådana tjänster varierar mellan kommunerna och att vissa kommuner inte kan erbjuda skyddat boende till kvinnliga våldsoffer, inklusive kvinnor med särskilda behov, exempelvis kvinnor med funktionshinder. Sverige uppmanas att följa upp hur socialtjänsten tillhandhåller stöd och avsätta tillräckliga ekonomiska medel i syfte att garantera att tillräckligt många kvinnojourer kan ta emot kvinnor med särskilda behov. Dessutom beklagar Kvinnokommittén bristen på statistik över antalet könsstympade kvinnor och flickor som lever i Sverige och uppmanar Sverige att tillhandahålla detta. Kvinnokommittén uppmanar även Sverige att förbättra samarbetet mellan staten, länsstyrelserna och kommunerna.

● Under rekommendation 30–31 uttrycker Kvinnokommittén oro över utbreddheten av, och bristen på statistik om, människohandel av kvinnor och flickor i Sverige. Kommittén är också oroad över förekomsten av människohandel av flickor, prostitution och relaterade brott som begås av svenska medborgare utomlands. Sverige uppmanas att vidta alla lämpliga åtgärder för att bekämpa all slags människohandel med kvinnor och tillhandahålla statistik om människohandel med kvinnor och flickor samt information om effekten av vidtagna åtgärder och uppnådda resultat, inklusive den kommande handlingsplanen mot människohandel. Sverige uppmanas att ta stor hänsyn till rekommendationerna från FN:s särskilda rapportör om våld mot kvinnor vid utformningen av handlingsplanen. Sverige uppmanas att stärka lagstiftning genom att tillåta åtal av svenska medborgare som är delaktiga i sexuellt utnyttjande av flickor i utlandet och införa ett förbud mot att återutfärda pass till personer som släppts mot borgen. Kommittén rekommenderar en fortsättning av bilaterala,

regionala och internationella samarbeten för att begränsa dessa fenomen.

● **Under rekommendation 32–33 beklagar Kvinnokommittén bristen på information och statistik om förekomsten av prostitution, inklusive ”dold” prostitution, och uppmanar Sverige att tillhandahålla denna information i nästkommande rapport. Sverige bör även tillhandahålla information om resultatet av den kommande utvärderingen av sin politik angående prostitution, inklusive effekten på kvinnor i prostitution och efterfrågan av sexuella tjänster, samt åtgärder för att följa upp resultaten. Sverige uppmanas att fortsätta arbeta för att förhindra kvinnor från att hamna i prostitution och upprätta rehabiliterings- och stödprogram för kvinnor och flickor som önskar lämna prostitution, inklusive information och stöd till andra försörjningsalternativ.**

Våld mot kvinnor

I november 2007 beslutade regeringen om en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer för perioden 2007–2010. Där listas de områden som prioriteras: ökat skydd och stöd till våldsutsatta; stärkt förebyggande arbete; stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet; utveckling av insatser riktade till våldsutövare; ökad samverkan; samt ökade kunskaper. Totalt har ca en miljard kronor av det samlade anslaget för Jämställdhetspolitiken på 1,6 miljarder avsatts för arbetet mot våld under perioden 2007–2010. En del av dessa pengar har gått till ett antal myndigheter som fick flera nya uppdrag. Exempelvis fick Socialstyrelsen i uppdrag att fördela utvecklingsmedel till att arbeta med mäns våld mot kvinnor genom att öka kunskaperna om detta ute i kommu-

nerna. I uppdraget ingick också att utvärdera de metoder och det arbete som socialtjänsten, och verksamheter som på olika sätt är knutna till socialtjänsten, utför och sprida befintlig kunskap om mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättningar. Vidare aviserades kommande uppdrag som att exempelvis utveckla metoder och arbetssätt för socialtjänst och socialtjänstknutna verksamheter när det gäller mäns våld mot kvinnor.

Det ingick även att göra haveriutredningar när en kvinna mördats av någon hon har eller har haft en relation med. Vi menar att inga egentliga haveriutredningar gjorts. Vår tolkning av uppdraget var att en utredning skulle följa efter varje mord på en kvinna. Detta för att följa vad myndigheterna gjort, och inte gjort, för att skydda kvinnan och på detta sätt förbättra och förändra arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor. Några sådana haveriutredningar har ännu inte gjorts. Socialstyrelsen tolkar uppdraget som att årligen rapportera anonymiserade fall.

► **Vi uppmanar regeringen att förtydliga uppdraget om haveriutredningar vid fall av mord i nära relationer. En haveriutredning måste ske vid varje enskilt fall.**

Socialstyrelsens uppdrag har bland annat resulterat i en handbok för socialtjänsten om våld i nära relationer. I handboken beskrivs hur kommunen ska förhålla sig till de kvinnojourer som skyddar kvinnor som kommit till juren via socialtjänsten. Med denna förändring finns en risk att kvinnojourernas självständighet försvinner och att de omvandlas till socialtjänstverksamhet satta att granskas av kommunernas socialnämnder. I förlängningen öppnas det upp för upphandling i kommunerna av kvinnojourer och då gäller samma regler som för annan upphandling av kommunal verksamhet. Det är av stor vikt att kvinnojourerna kan fortsätta verka som ideella organisationer, fria

från myndighetsansvar. Kvinnojourerna har mer än 30 års erfarenhet av att stötta våldsutsatta kvinnor och har en kompetens som är ovärderlig och som inte kan ersättas med myndigheternas insatser.

► Vi föreslår att kommunerna ska göras ansvariga för att säkerställa att jourerna har tillräcklig finansiering för att leva vidare och utföra jourarbete.

Socialstyrelsen fick också i uppdrag att se till att kommunerna satsade på behandlingar för våldsamma män. Uppdraget inkluderade att utvärdera de behandlingar som fanns i olika kommuner via egen verksamhet eller via mansmottagningar och mansjourer. För att förhindra upprepad brottslighet är det av stor vikt att förövare får adekvat behandling. Det är dock svårt att utläsa vilka effekter dessa behandlingar har. En av de orsaker som ofta lyfts fram som anledning till att behandlingarna inte alltid fungerar på det sätt som önskas, är att män löper liten risk att bli dömda samt att männen efter behandling går tillbaka till ett ojämnt samhälle där män som utövar våld och kontroll har makt.

Det finns stora skillnader mellan kommunerna i hur kvinnor med funktionsnedsättning får hjälp och stöd. Kommunerna har beviljats projektpengar för att under ett års tid utbilda personal, politiker och andra i mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättningar. Att projekten är ettåriga innebär att dessa insatser sällan ingår i kommunens ordinarie verksamhet eller att det finns permanenta satsningar på att bygga ut verksamhet så att kvinnor med funktionsnedsättning får samma skydd och stöd som andra kvinnor som utsätts för mäns våld. Vi menar att det är kommunerna som ska ansvara för att information om skyddade boenden når alla kvinnor, och att detta ska vara tillgängligt för alla kvinnor

oavsett funktionshinder, var i landet de befinner sig eller etnicitet.

Planen för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer för perioden var mycket välkommen. Problematiskt är dock att regering och myndigheter alltmer har övergått till att beskriva problemen som ”våld i nära relationer”, i stället för som ”mäns våld mot kvinnor”. Att problemformuleringen inte längre grundas i en könsanalys innebär att mäns våld mot kvinnor på andra arenor än i relationer osynliggörs.

► Vi uppmanar regeringen att i skrivelser och beslut använda formuleringen ”mäns våld mot kvinnor” och synliggöra och motverka kvinnors strukturella underordning, vilket mäns våld mot kvinnor är ett uttryck för.

Handlingsplanen sträckte sig till år 2010 och sedan dess har ingen ny tillkommit. För perioden 2011–2014 består jämställdhetspolitikens inriktning av bland annat en informationskampanj om brott i nära relationer; analys av insatsen skyddat boende; utveckling av Kvinnofridslinjen; utvecklingsmedel för att motverka sexuellt våld; forskning för att öka kunskapen om mäns våld mot kvinnor; och utveckling av stöd till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld.

► I januari 2012 trädde en ny lagstiftning i kraft om utredningar avseende kvinnor och män som har avlidit med anledning av brott av närstående eller tidigare närstående personer. Vi välkomnar lagstiftningen.

I Sverige har det skett en ökning av anmälningar gällande mäns våld mot kvinnor de senaste tio åren. Vi menar att ökningen delvis beror på att fler kvinnor känner sig trygga att anmäla brottet men också att det skett en reell ökning av mäns våld mot kvinnor.

I svenska domstolar finns fortfarande ste-

reotypa uppfattningar om kvinnor och män. Under rättegångar är det vanligt att kvinnor som anmält män för vålds-, sexual- eller kvinnofridsbrott ifrågasätts. Pappor som dömts för våld mot kvinnan får inte sällan rätt till delad vårdnad och det händer att barn tvingas till umgänge med fäder trots misstanke om våld och övergrepp. Domare, nämndemän och åklagare saknar ofta utbildning om mäns våld mot kvinnor.

► **Vi uppmanar regeringen att införa obligatoriska årliga utbildningar om mäns våld mot kvinnor för alla yrkesverksamma inom rättsväsendet.**

► **Vi uppmanar regeringen att uppdelat brottstatistiken utefter kön, ålder och typ av brott samt relation mellan förövare och offer.**

► **Vi uppmanar regeringen att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de lagar som finns implementeras och att lagens intention också följs. I de fall intentionen i praktiken inte följs föreslår vi ett förtydligande av förarbetena och lagen. Detta är särskilt viktigt när det gäller lagen om kontaktförbud och kvinnofridslagstiftningen. Dessa lagar ger kvinnor en känsla av trygghet men att lagarna i praktiken inte alltid följs gör att kvinnor invaggas i en falsk trygghet vilket kan innebära fara.**

Könsstympling av kvinnor och flickor

Enligt Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) det är okänt hur vanligt det är med kvinnlig könsstympling i Sverige. Enligt Socialstyrelsen fanns år 2004 drygt 28 000 kvinnor i Sverige med minst en förälder från länder där ingreppet är vanligt förekommande. 12 000 av dessa är flickor, vilka faller under den dåvarande regeringens definition av ”barn i riskzon”. Sedan lagen inrättades 1982 har

46 fall av misstanke om könsstympling kommit till svenska myndigheters kännedom, enligt NCK:s rapport från 2011. Av dessa lades 13 ner direkt då de inte ansågs vara relevanta utifrån könsstymplingslagen. I Sverige har två fall av könsstympling gått till domstol. År 2006 kom den första domen mot könsstympling i Sverige. Vid misstanke om könsstympling förekommer ofta svårigheter att styrka brott. Det kan handla om att flickan sannolikt redan var könsstymptad vid ankomst till Sverige eller att hon sannolikt utsatts för könsstympling efter beslut av släktingar i familjens hemland och att det därför inte är möjligt att knyta någon i Sverige boende person till händelsen. Vi menar att antalet anmälda brott och fällande domar inte står i proportion till antalet flickor som uppges befinna sig i riskzonen och att detta visar på bristfällighet i lagen mot könsstympling.

► **Vi uppmanar regeringen att skärpa och förtydliga lagen mot könsstympling samt att vidta åtgärder för att säkerställa att lagen implementeras och att dessa brott prioriteras av berörda myndigheter.**

► **Vi föreslår att flickor som kan vara i riskzonen för att utsättas för könsstympling ska få hjälp genom förebyggande arbete i olika former och på olika nivåer bestående av exempelvis information till både flickor och deras familjer.**

► **Vi föreslår att skolpersonal samt personal inom socialtjänst, ungdomsmottagningar, mödravården och sjukvården utbildas om könsstympling och hur de ska informera och hjälpa kvinnor och flickor som är i riskzonen eller utsatts för könsstympling.**

I Sverige är det förbjudet att könsstympla flickor, men det är också förbjudet att föra dem ut ur Sverige för att låta könsstympla dem i något annat land där det är tillåtet. Brot-

tet kan ge fängelse, även om flickan har gett sitt samtycke. Det har dock visat sig svårt att implementera denna lag.

► **Vi uppmanar regeringen att vidta åtgärder för att säkerställa att denna lag implementeras, exempelvis genom att informera flickor i riskzonen om var de kan söka hjälp om de har förts ut, eller är oroliga för att de kommer att föras ut, ur Sverige.**

Prostitution och människohandel

Vi delar Kvinnokommitténs oro över situationen gällande människohandel och prostitution. Dock ser vi med oro på Kvinnokommitténs formulering ”dold prostitution”. Genom att använda termer som ”dold” prostitution målas en skev bild upp om skillnader mellan olika former av prostitution. Synsättet om att prostitution på exempelvis internet eller via mobiltelefoni skulle vara ”dold” brister i att synliggöra att köpare har tillgång till kvinnor i prostitution. Problemet handlar inte i första hand om var prostitutionen sker utan om att män utövar våld mot och makt över kvinnor. Prostitution bygger på att köpare kan hitta kvinnor i prostitution, vilket innebär att även polis och socialtjänst kan göra så.

► **Vi uppmanar regeringen att avskaffa kravet på dubbel straffbarhet vid köp av sexuella tjänster i utlandet. Personer som reser till andra länder och köper sexuella tjänster ska kunna åtalas i Sverige.**

För perioden 2008–2010 antogs en handlingsplan mot människohandel och prostitution. Handlingsplanen innehöll ökat skydd och stöd till utsatta; stärkt förebyggande arbete; stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet; ökad nationell och internationell samverkan samt ökad kunskap. I Brå:s utvärdering av handlingsplanen från år 2011 konstateras att de flesta av målen uppnåtts. Dock uppnåd-

des inte målet om att öka skyddet och stödet till utsatta. I några kommuner i Sverige finns idag kommunala prostitutionsgrupper. Men dessa arbetar inte på samma sätt vilket är problematiskt. Positivt är att det sker mer och mer samverkan mellan länder i arbetet mot människohandel. Vi menar att Sverige saknar riktad verksamhet som exempelvis skyddade boenden till de personer som är i prostitution och till dem som önskar lämna prostitution.

► **Vi uppmanar regeringen att förbättra stödet till personer i prostitution och till de som önskar lämna prostitution.**

► **Vi uppmanar regeringen att arbeta aktivt för att sprida den svenska synen på sexköp och den svenska sexköpslagen till hela EU.**

I Sverige är det få som fälls för människohandel. Istället blir förövare fällda som hallickar. Detta har liten betydelse för straffet men har stora konsekvenser för de kvinnor som utsatts för människohandel. Människohandel är ett brott mot den enskilde vilket innebär att offren blir till målsägare. Målsägande kan vid förhandlingar en få målsägarbiträde och skadestånd för sitt lidande. Det gör det också enklare att utfärda temporära uppehållstillstånd. Koppleri och sexköp är ett brott mot staten. Om förövaren fälls som hallick betraktas kvinnorna som vittnen vilket inte alltid ger målsägarbiträde. Kvinnorna ges inte heller möjlighet till skadestånd. Vi anser även att fenomenet ”fruimport”, genom den så kallade tvåårsregeln, gränsar till människohandel för sexuellt utnyttjande, läs vidare i avsnittet *Iakttagelse 10*.

År 2010 lät regeringen göra en utvärdering av den svenska sexköpslagen. Utvärderingen visar att prostitution i Sverige är klart lägre än i andra länder. Sverige är inte ett land som lockar människohandlare. Tvärtom tycks de undvika Sverige vilket gör att betydligt färre

kvinnor kommer till Sverige genom människohandel än till andra liknande länder. Gatuprostitutionen har minst halverats och andelen män som köper kvinnor har minskat från 13 procent till 8 procent. Genom enkät- och intervjustudier ser vi att attityderna till att köpa en kvinna i prostitution förändras och att det idag inte är lika accepterat som tidigare.

► **Vi uppmanar regeringen att tillsätta en utredning om hur människohandeln försörjer prostitutionsindustrin och porrindustrin med kvinnor och barn från fattiga länder. Detta bör göras i nära samverkan med de nordiska länderna.**

► **Vi föreslår obligatorisk utbildning i mäns våld mot kvinnor och människohandel och prostitution för personal inom polis, socialtjänst och sjukvård.**

År 2012 beslutade riksdagen om att tillsätta en utredning för att se över möjligheterna att göra juridiskt gällande surrogatmödraskapsöverenskommelser. Surrogatmödraskap är ett allvarligt problem som utnyttjar kvinnors kroppar och reproduktiva organ. Vi ser surrogatmödraskap som handel med kvinnors kroppar och med barn. Surrogatmödraskap innebär att kvinnors rättigheter förhandlas bort medan de betalande kvinnorna och männens, och särskilt pappans biologiska, rätt garanteras.

► **Vi uppmanar regeringen att inte tillåta surrogatmödraskapsöverenskommelser.**

Rekommendation 34–35: Hälsa och sjukvård

● Under rekommendation 34–35 uttrycker Kvinnokommittén oro över de resultat som flera av Socialstyrelsens rapporter uppvisar,

nämligen att det råder brister i jämställdhetsintegreringen inom vården. Kvinnokommittén uttrycker även oro över att kvinnor i högre grad är utsatta för stressrelaterade sjukdomar, att de är mer sjukskrivna än män samt konsumerar mer läkemedel och använder vården i högre utsträckning än män. Därtill uttrycks oro över den försämrade psykiska ohälsan hos unga flickor, ökningen av självmord och självförvållad skada i samma grupp, samt denna grupps ökade alkohol- och narkotikakonsumtion. Sverige uppmanas att genomföra ytterligare undersökningar och forskning för att urskilja problemens omfattning och förstå orsakerna, samt att fortsätta arbetet med att förbättra hälso- och sjukvården och integrera ett könsperspektiv. Kvinnokommittén uppmanar Sverige att vidta nödvändiga åtgärder för att motverka den försämrade psykiska hälsan hos unga flickor samt att avsätta tillräckliga ekonomiska resurser för ett effektivt genomförande av sådana insatser.

Kvinnor och sjukvård

Regeringen aviserade under åren 2011 och 2012 en samlad särskild satsning på jämlikhet i vården. Därutöver tecknade regeringen en överenskommelse med SKL gällande insatser för en jämlik vård, vilken kommer att pågå till år 2014. Vidare har Socialstyrelsen av regeringen i juni 2012 fått i uppdrag att beskriva det aktuella kunskapsläget gällande jämlikhet i vården.

► **Vi ser positivt på dessa satsningar på jämlik vård, men vi uppmanar regeringen att till SKL ge direktiv om ett obligatoriskt jämställdhetsperspektiv. Ett tydligare och obligatoriskt genusperspektiv bör införas inom alla vårdutbildningar och i arbetet med den existerande vårdpersonalen i syfte att nå en jämställd vård.**

Mellan åren 2004 och 2008 var satsningar på genusforskning inom medicin och vård relativt framträdande, därefter försvagades satsningarna märkbart genom den forskningspolitiska propositionen. Istället satsades det tillfälligt på kvinnors hälsa. Detta uppdrag upphörde dock i regleringsbrevet år 2011.

► **Vi uppmanar regeringen att verka för en styrning av statliga forskningsmedel så att den medicinska forskningen blir mer jämställd och utgår från ett tydligt genusperspektiv.**

Folkhälsopolitikens styrande dokument är *Proposition 2007/08:110 En förnyad folkhälsopolitik*. I propositionen ges en övervägande individcentrerad förståelse av hälsa och ohälsa. Det är också svårt att utläsa vilka konkreta åtgärder som ämnas genomföras för att förändra den ojämlika fördelningen av hälsa. Genom att förlägga ansvar för lösningar på individen riskerar en att gå miste om de övergripande mönster och strukturer som kan förklara varför könsrelaterade skillnader uppstår och hur de kan lösas. Detta kan bidra till ökad psykisk ohälsa.

► **Vi uppmanar regeringen att i folkhälsopolitiken presentera fler konkreta insatser och analysera dessa utifrån ett jämställdhetsperspektiv för att bättre belysa konsekvenser för kvinnor respektive män.**

Arbete och hälsa

Strategin för jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet som regeringen lanserade år 2009 berör bland annat villkor på arbetsplatser. Detta menar vi är positivt i syfte att motverka ohälsa och stress. Kvinnor arbetar oftare i branscher där arbetsmiljön generellt är sämre och där det förekommer psykisk stress. Det är vanligare att kvinnor är överkvalificerade för sina yrken, vilket också kan leda till stress.

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) har av regeringen fått i uppdrag att behandla frågeställningar om hur sjukskrivningsnivån skiljer sig mellan kvinnor och män, hur mycket av skillnaderna som kan kopplas till förhållanden på arbetsplatserna, och huruvida kvinnor har andra sjukdomar än män. Karolinska Institutet (KI) beviljades medel för projekt om kvinnors ohälsa och sjukfrånvaro åren 2009–2010. Vi ser positivt på samtliga åtgärder men saknar en problematisering av arbetsmarknaden utifrån ett makt- och jämställdhetsperspektiv. Denna brist på analys bidrar till att osynliggöra kvinnor och mäns olika situation och förutsättningar. Vidare är det problematiskt att Folkhälsopropositionen formulerar arbete som en väg till välbefinnande och därmed en åtgärd mot ohälsa. Framställningen är onyanserad då arbetslivet under vissa förutsättningar kan bidra till ohälsa.

Kvinnor utför majoriteten av hushållsarbete, och förekomsten av barn är bland kvinnor starkt förknippad med högre sjukfrånvaro, något som inte gäller för män. Regeringen har beslutat om avdrag för utgifter för hushållsnära tjänster, vilket regeringen menar underlättar för kvinnor och män att förena arbets- och familjeliv, vilket i sin tur anses gynna kvinnors arbetskraftsdeltagande. Vi ser i detta en blindhet för människors begränsade ekonomiska utrymme och menar att detta inte är en åtgärd som kan komma alla kvinnor till del och därför inte heller är en effektiv metod för att motverka kvinnors utsatthet för stress.

Regeringen införde år 2008 den så kallade jämställdhetsbonusen för att ge incitament för ett jämnare uttag av föräldraförsäkringen, men reformen har haft mycket liten effekt och kvinnor tar fortfarande ut 77 procent av föräldraförsäkringen.

► **Vi uppmanar regeringen att införa individualiserad föräldraförsäkring. En sådan**

åtgärd skulle få effekt såväl på kvinnors hälsotillstånd relaterat till stress och arbetsrelaterade sjukdomar, som på obalansen i sjukfrånvaro och därmed även på kvinnors tillgänglighet på arbetsmarknaden.

Psykisk ohälsa

Besvär av ångslan, oro och ångest har ökat bland unga kvinnor i åldern 16–24 år. Förstärkt vårdgaranti har införts i syfte att öka tillgängligheten inom den specialiserade barn- och ungdomspsykiatrin. Ett nationellt centrum ska utveckla tidiga insatser till barn och unga som löper risk att drabbas av svårare psykisk ohälsa. En annan satsning är en nationell ungdomsmottagning på nätet för unga mellan 13 och 25 år. En pilotstudie som ska ligga till grund för fortsatt arbete med effektiva former för att möta barn och unga med psykisk ohälsa och psykisk sjukdom är ytterligare en satsning. Vi uppmärksammar att det i skrivelserna ofta används ett könsneutralt språk, där de specifika problem som rör flickor och unga kvinnor inte lyfts fram.

► Att vårdgarantin förstärks ser vi som ett positivt steg, men vi uppmanar också till fler preventiva åtgärder som förebygger problemen innan psykisk ohälsa uppstått. Flera faktorer som kan identifieras som orsaker till unga kvinnors psykiska ohälsa kan härledas till en allt större samhälllig fokusering på individen som ensam ansvarig för framgångar och misslyckanden. Vi efterlyser fler satsningar på strukturella lösningar på samhällsliga problem exempelvis på arbetsmarknaden, vilket är ett område som orsakar stress och oro hos unga kvinnor.

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att genomföra insatser för förstärkt elevhälsa där jämställdhet ska främjas och kränkande behandling inom skolan motarbetas, bland

annat genom att anställa mer personal såsom skolkuratorer. Detta kan ses som en preventiv insats, vilket är positivt, men det återstår att se vilket genomslag denna satsning får.

Alkohol- och narkotikaanvändning

Rapporter visar att i åldrarna 15–24 år har inläggningar orsakade av alkohol ökat bland både kvinnor och män. Enligt Socialstyrelsens *Folkhälsan i Sverige Årsrapport 2012* har ökningen dock skett snabbare bland de unga kvinnorna än bland männen. Sedan 1990 har dödligheten i alkoholrelaterade diagnoser minskat bland män, men ökat bland kvinnor. Detta har i sin tur inneburit att skillnaderna mellan könen minskat. Vi anser att det är viktigt att betrakta alkohol- och narkotikaanvändning som ett symptom på andra, underliggande problem och vill uppmärksamma att det finns tydliga belägg för att alkohol- och narkotikamissbruk är vanligare hos unga drabbade av psykisk ohälsa och bland personer som utsatts för sexuella övergrepp. I båda dessa grupper är flickor och unga kvinnor överrepresenterade. Trots detta, och trots att ökningen av alkohol- och narkotikaanvändning är störst bland flickor och unga kvinnor saknas ett tydligt genusperspektiv i de strategier som regeringen lagt fram.

Självskadebeteende

Rapporter framhåller att allt fler unga, speciellt flickor och unga kvinnor, i dag vårdas för självskadebeteende. År 2009 gjorde SKL en inventering av heldygnsvården vilket resulterade i ett handlingsprogram med syfte att minska självskador bland unga. Regeringen och SKL lanserade år 2011 en speciell satsning för unga med självskadebeteende där det övergripande målet är att antalet unga med självskadebeteende ska minska. Vi anser att det är positivt att betydelsen av kön uttalas i båda satsningarna och att det påpekas att det framför allt är unga

flickor och kvinnor som lider av och drabbas av självskadebeteende. Vi vill framhålla att när åtgärder tas fram måste det finnas en förståelse för att många unga tjejer upplever stora krav på att vara en lyckad individ på ett flertal områden och att unga tjejer ofta reagerar med att vända den upplevda problematiken inåt vilket exempelvis kan ta sig uttryck i ett självskadebeteende.

Regeringen har även gett Nationell prevention av suicid och psykisk ohälsa (NASP) vid KI i uppdrag att genomföra en pilotstudie i självmordsförebyggande arbete. I beslutet nämns att självmord och självmordsförsök är växande problem bland unga kvinnor och flickor, även om det fortfarande är fler män än kvinnor och fler äldre än yngre som begår självmord. Beslutet är positivt men det går inte att utläsa om den särskilda satsningen kommer att utvecklas utifrån ett tydligt genusperspektiv i utförandet av pilotstudien eller om dess metoder har förankring i genusanalyser.

► **Vi uppmanar regeringen att införa fler preventiva åtgärder och att dessa ska utgå från ett genusperspektiv.**

► **Vi uppmanar regeringen att integrera ett tydligt könsperspektiv i samtliga skrivelser så att kvinnors och unga kvinnors specifika problem lyfts fram.**

Rekommendation 36–37: Ekonomisk jämställdhet i äktenskap och samborelationer

● **Under rekommendation 36–37 uttrycker Kvinnokommittén oro över att nuvarande lagstiftning om bodelning vid skilsmässa inte tar tillräcklig hänsyn till de könsrelaterade**

ekonomiska skillnader mellan makar som följer av en könssegregerad arbetsmarknad och att kvinnor utför den större delen av det obetalda arbetet. Kommittén uppmanar Sverige att utreda skilsmässans ekonomiska effekter för båda makarna, med särskild hänsyn till mäns starkare ekonomiska situation som kommer av att de oftare arbetar heltid och har en oavbruten karriärutveckling. Mot bakgrund av detta uppmanar kommittén Sverige att se över nuvarande lagstiftning.

Fördelning av tillgångar vid separation eller skilsmässa

När ett gift par ska skiljas läggs parternas gemensamma tillgångar samman och delas lika. Först beräknas makarnas andelar av de gemensamma tillgångarna. När andelarna beräknas ska så mycket avräknas från en makes tillgångar att det täcker hans eller hennes skulder. I dag lever många par i Sverige i ett samboförhållande. Sambolagstiftningen ger vid separation inte samma självklara rätt till fördelning av tillgångar som äktenskapslagstiftningen, detta måste regleras med en skriftlig överenskommelse mellan samborna.

Vid bodelning räknas först varje makes enskilda egendom bort från den gemensamma egendomen som ska fördelas lika mellan makarna eller de samboende. Kvinnors större del av inköp som krävs för hem och familj får negativa konsekvenser vid bodelningen då mäns inköp av exempelvis fritidsutrustning, genom sambolagen eller via upprättandet av äktenskapsförord i ett äktenskap, räknas till enskild egendom.

Som tidigare påpekat råder stor ojämställdhet med avseende på arbete, lön och inkomst vilket påverkar ekonomiska förutsättningar mellan gifta kvinnor och män och mellan kvinnor och män i samborelationer. Att kvinnor missgynnas på många områden i arbets-

livet kan få stora konsekvenser vid skilsmässa eller separation eftersom dessa faktorer bidrar till ojämsställda ekonomiska förutsättningar mellan makar och samboende par och på så vis påverkar utfallet vid en bodelning.

Vårdnadsbidrag

Regeringens initiativ att ge stöd till familjer där en förälder arbetar i hemmet, det så kallade vårdnadsbidraget, motverkar målsättningen om att båda föräldrar ska ha en egen inkomst och lika försörjningsmöjligheter. Det bidrar även till en norm om att barn bör vara hemma med en förälder så mycket och så länge som möjligt vilket i många fall leder till att kvinnor hamnar än längre bort från arbetsmarknaden och större ekonomisk självständighet. Detta kan få konsekvenser för den enskilda vid en eventuell skilsmässa.

► **Vi uppmanar regeringen att avskaffa vårdnadsbidraget.**

Försörjning av barn efter en separation eller skilsmässa

Ojämlika villkor mellan föräldrar spelar roll vid försörjning av barn efter en separation eller skilsmässa. Efter en separation bor de flesta barn större delen av tiden hos mamman. Boendeföräldern har på grund av de befintliga villkoren ett större försörjningsansvar för barnet medan umgängesföräldern ska bidra till barnets försörjning efter förmåga. I bästa fall kan föräldrarna komma överrens om ett underhållsbidrag som är rimligt baserat på umgängesföräldrarnas inkomst. I många fall fungerar dock summan för det statliga underhållsstödet som norm även för underhållsbidraget, trots att umgängesföräldern har en hög inkomst. På så vis kan även barnets ekonomiska förutsättningar påverkas av ojämlika villkor mellan boendeföräldern och umgängesföräldern. Underhållsstödet är inte

i nivå med ökade utgifter i relation till barnets ålder eller prisindex och har inte höjts med mer än hundra kronor på 16 år.

► **Vi uppmanar regeringen att höja underhållstödet så att det återspeglar de faktiska kostnader en boendeförälder har för sitt barn.**

Barnomsorg

En viktig faktor för att kvinnor ska ha möjlighet att arbeta heltid och på så vis få ökad ekonomisk självständighet i händelse av skilsmässa, är att det finns barnomsorg som är tillgänglig och trygg för barn och föräldrar. I regeringens familjepolitiska reform från år 2007 och framåt ingår ett ökat pedagogiskt inslag i förskolan. Det finns en risk att det utökade pedagogiska uppdraget leder till att omsorgsuppdraget och det ursprungliga syftet med kommunal barnomsorg, att öka kvinnors ekonomiska frihet och självständighet, förlorar prioritet.

► **Vi föreslår utökade öppettider för barnomsorgen så att den blir mer tillgänglig och välkomnande för heltidsarbetande föräldrar och föräldrar som arbetar kvällar, natt och helger.**

Rättshjälp vid separation eller skilsmässa

En ytterligare aspekt av den ekonomiska ojämsställdheten mellan män och kvinnor är avsaknaden av tillräcklig rättshjälp vid separation eller skilsmässa. Villkoren i dagens lagstiftning om rättshjälp innebär att det saknas stöd till den ekonomiskt svagare parten, vilket i större utsträckning drabbar kvinnor som inte alltid har andra möjligheter att finansiera ett rättsligt ombud än genom allmän rättshjälp. Risken är att tillgångarna i boet inte blir rättvist fördelade, att kvinnans möjligheter till ekonomisk självständighet kraftigt försämras, samt att

kvinnor i stor utsträckning avstår från att driva en bodelningsprocess på grund av de kostnader det kan medföra och därmed går tomhänta ur relationen. Störst är problemen när kvinnor tvingats fly det gemensamma hemmet och av den anledningen inte har möjlighet att få med sig sina ägodelar. Detta kan leda till att kvinnor står utan ekonomiska tillgångar och i ekonomisk beroendeställning till sin make. Kvinnor som är utsatta för våld i hemmet är än mer utsatta vid en skilsmässa eller separation. År 2007 infördes en lagändring som innebär att eventuella skadestånd, till skillnad från tidigare, hålls utanför bodelningen mellan makar.

► **Vi uppmanar regeringen att alltid erbjuda makar möjligheten att söka allmän rättshjälp vid bodelning.**

► **Under senare år har kvinnor födda utom Europa uppmärksammat det ökade användandet av samboförhållanden för att kringgå förbudet mot månggifte i Sverige. Vi uppmanar regeringen att skyndsamt undersöka fenomenet som sådant och kvinnors utsatthet i denna nya situation.**

Rekommendation 38–39: Invandrar kvinnor och kvinnor ur minoritetsgrupper

● **Under rekommendation 38–39 uttrycker Kvinnokommittén oro för situationen för invandrarkvinnor, kvinnliga flyktingar och kvinnor ur minoritetsgrupper. Sverige uppmanas att vara mer föregripande vad gäller diskriminering mot dessa grupper och att vidta åtgärder som säkerställer att de får större kunskap om sina juridiska och mänskliga rättigheter. Kvinnokommittén uttrycker**

oro över diskriminering från samhället, men också diskriminering inom dessa gruppers egna gemenskaper och uppmanar Sverige att motverka detta. Att vidta åtgärder för att motverka könsbaserat våld samt åtgärder för att inkludera dessa grupper i arbetsmarknaden framhålls av Kvinnokommittén som två viktiga punkter. Därtill uttrycker Kvinnokommittén oro över den regel från år 2007 där utländska medborgare endast kan skaffa ID-handlingar tillsammans med en nära anhörig och uppmanar Sverige att se över denna regel. Kommittén uttrycker oro över den diskriminering som samiska och romska kvinnor utsätts för. Vidare uppmanas Sverige att genomföra undersökningar om diskriminering av invandrar-, flykting- och minoritetskvinnor och att inhämta statistik om sysselsättning, utbildning, hälsa och våld.

Invandrade kvinnor och sysselsättning

I regeringens strategi för integration från 2008 finns specifika fokusområden för mandatperioden. Där listas bland annat ökad andel invandrade personer i arbete, förbättrade språkkunskaper bland vuxna invandrade personer, effektiv bekämpning av diskriminering, samt positiv utveckling i stadsdelar med utbredd utanförskap. Strategin lyfter fram att sysselsättningsgraden skiljer sig stort mellan inrikes- och utrikesfödda kvinnor och i strategin för en jämställd arbetsmarknad från 2009 uppges tre åtgärder som direkt berör utrikesfödda kvinnors position på arbetsmarknaden. Som en del av denna strategi fick Tillväxtverket under perioden 2008–2010 i uppdrag att driva ett program för att främja företagande bland personer med utländsk bakgrund. Målet om minst 40 procent kvinnliga deltagare i programmet har uppnåtts. Rapporteringen ger dock inga svar på om fler utrikesfödda

kvinnor än tidigare startat företag eller om de kvinnor som deltagit i projekten fortsatt driva företag.

År 2009 gavs Arbetsförmedlingen i uppdrag att genomföra ett pilotprojekt i syfte att inkludera utrikesfödda kvinnor som står långt från arbetsmarknaden och att uppnå högre sysselsättningsgrad för dessa personer. Enligt en extern utvärdering kan dock inga slutsatser dras kring huruvida pilotprojektet lett till högre sysselsättningsgrad hos målgruppen eller om det bidragit till att minska utanförskapet.

Arbetsmarknadsåtgärderna för invandrade kvinnor är få. De insatser som gjorts har varit otillräckliga och är ofta dåligt anpassade för de kvinnor som aldrig kommit ut på arbetsmarknaden. Vad gäller de specifika åtgärder som nämnts är det också svårt att utläsa om de haft någon effekt i inkluderandet av utrikesfödda kvinnor på arbetsmarknaden.

► **Vi uppmanar regeringen att tillsätta en utredning om invandrade och romska kvinnors villkor på arbetsmarknaden och inom utbildningsväsendet.**

► **Vi föreslår att de föreningar som tar emot praktikanter via arbetsmarknadsåtgärder ska tilldelas resurser för utbildning.**

Utbildning och språk

Sedan år 2009 pågår försöksverksamhet med prestationsbaserad ekonomisk stimulansersättning för att studerande på Svenska för invandrare snabbare ska lära sig svenska, så kallad SFI-bonus. Vi menar att denna bonus inte gynnar lågutbildade kvinnor. De tvingas in i konkurrens med personer som redan har utbildning och särskilt invandrade män som har haft bättre möjligheter i sina ursprungsländer att utbilda sig. Dessutom har medlen till vuxenutbildningen skurits ner, vilket är mycket negativt då utbildningen är en hörn-

sten för målgruppen att kunna utvecklas och integreras eftersom många saknar utbildning eller har låg utbildning vid ankomst till Sverige. Vi understryker vikten av utbildning som central för att öka kvinnors makt över sina liv.

► **Vi uppmanar regeringen att införa riktade satsningar på vuxenutbildning för invandrade, och speciellt för invandrade kvinnor.**

Samiska kvinnor

År 2009 gav regeringen i uppdrag till Sametinget att stärka samiska kvinnors delaktighet i samhällslivet samt i politiskt beslutsfattande. Resultaten presenterades i en rapport år 2011 och visar bland annat att målet om jämn könsfördelning i Sametinget uppnåddes i valet i maj 2009.

Romska kvinnor

I regeringens långsiktiga strategi för romsk inkludering under 2012–2032 från år 2011 beskrivs romska kvinnor som en särskilt utsatt grupp. Romska kvinnors hälsa, och det stöd och den hjälp som finns till hands när de utsatts för våld, beskrivs i strategin som särskilt viktigt. Statens folkhälsoinstitut har getts i uppdrag att under åren 2012–2013 utreda romska kvinnors hälsosituation och föreslå specifika åtgärder. Resultaten presenteras år 2014.

För att höja medvetenheten om jämställdhet och rättigheter för den romska gruppen har Ungdomsstyrelsen getts i uppdrag att fördela medel till organisationer som arbetar med jämställdhet inom den egna organisationen. Flertalet romska föreningar har tilldelats medel vilket har bidragit till att stärka egenmakten hos dessa organisationer och möjliggjort en konferens år 2011 kring temat jämställdhet anordnad av romska kvinnor.

► **Vi välkomnar regeringens strategi för romsk inkludering men uppmanar regeringen att tillsätta en utredning med ett konsekvent jämställdhetsperspektiv för att undersöka dess effekter för gruppen.**

Våld

I regeringens handlingsplaner för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, samt våld i samkönade relationer från år 2007 framgår att regeringen anser att våld mot invandrade kvinnor samt bristande kunskap vad gäller egna rättigheter i kombination med kvinnornas kunskapsbrister i det svenska språket utgör stora problem. I handlingsplanen redogörs för ett antal åtgärder kopplade till detta. En av insatserna syftar till att öka kunskapen hos myndigheter, såsom polis och skolväsende, vad gäller könsbaserat våld samt hedersvåld och hedersförtryck, för att förbättra myndigheters bemötande av kvinnor som utsatts för hot och våld med hederskaraktär. För att öka kunskapen inom skolväsendet erbjuds fortbildning, men detta är inte obligatoriskt.

År 2008 utökades NCK:s verksamhetsområde till att omfatta våld i samkönade relationer samt hedersrelaterat våld, och särskilda medel avsattes för detta. De utökade medlen till NCK har haft positiv effekt. NCK har exempelvis kunnat ta fram rapporter kring hedersrelaterat våld och förtryck. Dessutom har information om kvinnofridslinjen översatts till 25 olika språk. År 2010 fick NCK i uppdrag att ta fram och sprida en handledning för hälso- och sjukvården om stöd till flickor och kvinnor som drabbas av hedersproblematik. Uppdraget ska vara slutredovisat i mars 2013.

► **Vi ser positivt på satsningar på forskning om mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld men uppmanar regeringen att omvandla forskningsresultaten till åtgärder**

för att eliminera våld, kränkning och diskriminering.

► **Vi välkomnar regeringens satsningar på att öka kunskaperna hos myndigheter om hedersrelaterat våld och förtryck, men vi kan se att det fortfarande finns stora kunskapsbrister hos inte minst personal i skolan och socialtjänsten.**

► **Vi föreslår att information kring hedersproblematik skrivs in i läroplanen samt att skolpersonal utbildas om hedersproblematik.**

► **Vi föreslår att Länsstyrelserna ges i uppdrag att genusutbilda organisationer som arbetar med våldsutsatta kvinnor och informera om de skyldigheter som de har gentemot dessa kvinnor.**

► **Vi uppmanar regeringen att tillsätta en utredning kring fenomenet ”balkongflickor”, de dödsfall som till synes är självmord men där det finns misstankar om utpressning eller mord i hederns namn.**

Tvångsäktenskap och barnäktenskap

År 2010 tillsatte regeringen en utredning för att inhämta ytterligare kunskap om tvångsäktenskap och barnäktenskap och föreslå åtgärder för att motverka sådana äktenskap. Utredningen resulterade i förslaget att barn- och tvångsäktenskap kriminaliseras genom särskild straffbestämmelse, vilket också inkluderar äktenskapsliknande förbindelser och informella äktenskap, att möjligheten att få dispens för att ingå äktenskap innan myndighetsålder tas bort och att det inrättas ett nationellt kompetens-team för att samordna och stödja arbetet mot barn- och tvångsäktenskap.

► **Vi välkomnar den statliga utredning som gjorts om tvångs- och barnäktenskap och uppmanar regeringen att genomföra de förslag som framförs där.**

► **Vi föreslår att religiösa samfund som**

motverkar integration och motarbetar jämställdhet och mänskliga rättigheter ska granskas och få bidrag indragna. Organisationer som inte respekterar alla människors lika värde ska inte kunna erhålla statliga eller kommunala bidrag.

► **Vi föreslår att alla vigselförrättare erhåller utbildning om genus och har tillstånd innan de viger svenska medborgare.**

Kvinnor och flickor som tvingas tillbaka till sina ursprungsländer i giftermålssyfte och dylikt utsätts för grova brott och behöver stöd av svenska ambassader på plats.

► **Vi föreslår att svenska ambassader och svenska myndigheter förbättrar och uppdaterar landsinformationen om många länder.**

ID-handlingar

Regler för ID-handlingar ändras kontinuerligt. I första hand kan utländska medborgare skaffa ID-handlingar genom egna handlingar, exempelvis genom uppehållstillstånd. Om egna handlingar helt saknas kan personen skaffa ID-handling genom intyggivare. I en sådan situation blir personen beroende av intyggivare, som ofta är en nära anhörig, vilket kan göra utsatta kvinnor är mer utsatta.

Rekommendation 40–41: Kvinnor och funktionsnedsättningar

● **Under rekommendation 40–41 uttrycker Kvinnokommittén oro över att kvinnor med funktionsnedsättningar utsätts för diskriminering, exempelvis när det gäller utbildning, arbete, hälso- och sjukvård samt skydd mot våld. Kvinnokommittén ser med oro på**

bristen på information och statistik om hur lagstiftning och politik påverkar kvinnor med funktionsnedsättningar samt bristen på statistik om våld mot dessa kvinnor. Sverige uppmanas att intensifiera arbetet med att avskaffa diskriminering av och våld mot dessa kvinnor samt att erkänna dem som en särskild grupp med särskilda behov. Vidare uppmanas Sverige att vidta effektiva åtgärder för att integrera dessa kvinnor på arbetsmarknaden och att genomföra undersökningar om diskriminering mot dem, inhämta statistik om deras situation gällande arbete, utbildning och hälsa och om allt slags våld som de kan utsättas för.

Genusperspektiv och funktionsnedsättningar

Samhällets makstrukturer innebär att män som grupp har mer makt och inflytande än kvinnor som grupp. Den kvinna som har en eller flera funktionsnedsättningar och kanske även en annan etnisk bakgrund utsätts för dubbel respektive tredubbel diskriminering. Undersökningar, rapporter, åtgärder och bemötande vad gäller människor med funktionsnedsättningar har fortfarande mycket sällan ett genusperspektiv. Politiska beslutande organ och myndigheter på riksnivå och lokalt ålägger ofta en könsneutral syn på människor med funktionsnedsättningar. Detta innebär att det sällan tas hänsyn till specifika behov och den utsatthet som kvinnor med funktionsnedsättningar upplever. Utgångspunkten för undersökningar, rapporter, åtgärder och beslut måste vara kvinnors och mäns olika levnadsvillkor. De specifika problem som kvinnor med funktionsnedsättningar möter måste synliggöras och åtgärdas.

► **Vi uppmanar regeringen att i samtliga skrivelser anlägga ett genusperspektiv och lyfta fram de specifika problem som kvinnor**

möter. Därigenom skapas tydliga underlag för en ändamålsenlig politik som kan bidra till att öka jämställdheten och kvinnors delaktighet i samhället.

Sysselsättning

Arbetslösheten bland människor med funktionsnedsättningar har alltid varit hög och alltid högre än hos befolkningen i övrigt. Därtill har arbetslösheten hos kvinnor med funktionsnedsättningar i alla åldrar överstigit männens och unga kvinnor med funktionsnedsättningar är särskilt drabbade. Tillgängligheten i samhället och på arbetsmarknaden är otillräcklig vad gäller framkomlighet, information och delaktighet. Inte sällan finns en oförmåga hos arbetsförmedlare och arbetsgivare att se dessa kvinnors kompetens och ta tillvara den. Utbildning och arbete bidrar till att stärka självkänslan, öka jämställdheten och jämlikheten i ett samhälle. Det är också nyckeln till egen försörjning som i sin tur bidrar till frigörelse och självständighet.

Regeringen har gett myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam) i uppdrag att öka kunskapen om och förändra attityder till människor med psykisk sjukdom och psykisk funktionsnedsättning. För att främja sysselsättningen inom dessa grupper genomför Arbetsförmedlingen ett särskilt projekt kallat *Se kraften* och Handisam ett projekt kallat *Se kompetensen*.

► **Vi uppmanar regeringen att vidta åtgärder som minskar arbetslösheten hos personer med funktionsnedsättningar. Åtgärder ska innehålla riktade satsningar för kvinnor med funktionsnedsättningar och särskilt unga kvinnor med funktionsnedsättningar.**

► **Kvinnor med funktionsnedsättningar måste erbjudas särskilt stöd i form av exempelvis vägledning, kompletterande utbildning, hjälp att finna rätt hjälpmedel och**

hjälp i kontakten med arbetsgivare. Dessa satsningar bör även innehålla utbildning för arbetsförmedlare som ger dem kompetens och åtaganden att vägleda och stödja kvinnor med funktionsnedsättningar.

► **Vi uppmanar regeringen att införa lagstiftning mot diskriminering på grund av otillgänglighet.**

Hälsa

Hälsa för kvinnor med funktionsnedsättningar är inte enbart en fråga om diagnoser och skador som orsakat funktionsnedsättningen. Funktionsnedsättningen kan i högsta grad förstärka den ohälsa som skapas av dåliga levnadsvillkor, inte minst på grund av att en funktionsnedsättning i sig upplevs som ett individuellt tillkortakommande. Förutom de faktorer som påverkar kvinnors hälsa negativt i allmänhet, och som är relaterade till ojämställdhet mellan kvinnor och män, finns en rad faktorer som ytterligare förstärker ohälsa hos kvinnor med funktionsnedsättningar. Exempel på detta kan vara negativa beroendeförhållanden, vanmakt över att inte kunna påverka sin vardag, stora begränsningar i vardagslivet på grund av bristande hemtjänst, ledsagarservice, assistans och tolktjänst, vanmakt över att inte bli lyssnad till eller komma till tals, felaktig medicinering, att inte få rätt sjukvårdsinsatser, begränsade möjligheter för att kunna försörja sig samt våld och förtryck.

► **Vi uppmanar regeringen att tillsätta en utredning för att kartlägga och analysera hälsopolitiska aspekter som påverkar kvinnor med funktionsnedsättningar och därefter lyfta fram åtgärder och förslag på beslut som gynnar kvinnors hälsa. Exempelvis bör sambandet mellan hälsa å ena sidan och hemtjänst, ledsagartjänst, assistans och tolktjänst å andra sidan kartläggas. Utredningen bör även analysera hur kvinnors**

hälsa kan förbättras om negativa faktorer runt kvinnan elimineras, som exempelvis otillgängliga miljöer, maktlöshet, stress och dålig ekonomi.

Inom sjukvården finns en rad brister som negativt påverkar kvinnor med funktionsnedsättningar. Exempel på detta är miljöer som har med kvinnors reproduktiva hälsa att göra, miljöer där kvinnor genomgår undersökningar för bröstcancer, gynekologstolar, röntgenapparater och informationsskrifter för synskadade kvinnor.

► **Vi föreslår att det inom sjukvården görs en översyn av bemötande och anpassningar med fokus på kvinnor med funktionsnedsättningar, samt en kartläggning av kvinnors upplevelser av bemötande inom sjukvården för att synliggöra sambandet mellan bemötande och hälsa.**

Våld

Socialstyrelsen fick under åren 2007 och 2008 ett antal regeringsuppdrag om våld i nära relationer. Ett av uppdragen var att ta fram ett utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. Utbildningsmaterialet *Sällan sedda*, som publicerades år 2011, är mycket uppmärksammat och efterfrågat. *Sällan sedda* vänder sig i första hand till myndigheter som i sin vardag möter kvinnor och som på olika sätt kan bistå kvinnor som utsatts för våld eller hot om våld. Materialet visar att våld och hot om våld är lika vanligt mot kvinnor med funktionsnedsättningar som mot andra kvinnor i samhället men att det delvis kan ta sig andra uttryck. Utsattheten på grund av funktionsnedsättningen kan också göra kvinnan än mer sårbar.

► **Vi välkomnar detta utbildningsmaterial och föreslår att det används i en rad utbildningsinsatser inom polisen, kvinnojourer,**

sociala myndigheter och sjukvården för att bättre kunna förhindra våld och skydda kvinnorna.

► **Vi uppmanar regeringen att skapa skyddade boenden som i alla avseenden är tillgängliga för kvinnor med funktionsnedsättningar.**

Rekommendation 42–46: Sveriges framtida arbete med FN:s dokument och konventioner

► **Vi delar Kvinnokommitténs uppmaning till Sveriges regering att fortsätta arbeta för att förverkliga Kvinnokonventionen, Pekingdeklarationen och dess handlingsplan, samt Millenniemålen. Vi välkomnar ratificerandet av Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och menar att regeringen måste arbeta aktivt för att förverkliga denna. Vi delar Kvinnokommitténs uppmaning till Sverige att ratificera FN:s Konvention för skydd av migrantarbetares och deras familjers rättigheter, och Konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden. Vi delar även Kvinnokommitténs uppmaning att Sverige måste bli bättre på att sprida de sammanfattande slutsatserna, Kvinnokonventionen, Tilläggsprotokollet, Kvinnokommitténs allmänna rekommendationer, Pekingdeklarationen, Handlingsplanen från Peking och resultatet av den tjugotredje sessionen i FN:s Generalförsamling ”Women 2000: gender equality, development and peace for the twenty-first century”.**

Referenser

- Angelov, Nikolay m.fl (2010) *Kvinnors och mäns sjukfrånvaro*. IFAU Rapport 2011:2.
- Arbetsförmedlingen (2011) *Åtterrapportering 2011 Utrikes födda kvinnor i utanförskap, Dnr: 1.1-2009/106041*.
- Arbetsförmedlingen (2011) *Pressmeddelande "Männen drar ifrån kvinnorna på arbetsmarknaden"*.
- Arbetsmiljöverket (2010) *Arbetsmiljön 2009. Arbetsmiljöstatistik Rapport 2010:3*.
- Brå (2011) *Prostitution och människohandel för sexuella ändamål: Slutredovisning av regeringens handlingsplan*. Rapport 2011:18.
- Brå (2012) *Brott och Statistik: Våld och misshandel*. www.bra.se/bra/brott-statistik/vald-och-misshandel.html.
- CEDAW (2008) *CEDAW-kommitténs kommentarer och rekommendationer till Sveriges regering efter granskningen den 25 januari 2008*. (Concluding observations, CEDAW/C/SWE/CO/7).
- CEDAW (2010) *Allmän rekommendation nr. 28 (General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)*.
- CEDAW (1999) *Tilläggsprotokollet (Optional Protocol to the Convention on the Elimination of Discrimination against Women)*
- DO (2012) *Gravida och föräldralediga kvinnor diskrimineras i arbetslivet*. www.do.se/sv/Press/Pressmeddelanden-och-aktuellt/2012/Gravida-och-foraldralediga-kvinnor-diskrimineras-i-arbetslivet/
- Fredriksson, Kerstin (2012) *Pappor Jobbar mest av alla*. Statistik från SCB Nr 2012:14. www.scb.se/Pages/Article___332715.aspx.
- Freidenvall, Lenita (2007) *Regeringsformen ur ett könsperspektiv. En övergripande genomgång*. Grundlagsutredningen, SOU 2007:67.
- Fristedt, Daniel m.fl.(2012) *Styrelser och Revisorer i Sveriges börsföretag*. SIS Ågarservices AB.
- Försäkringskassan (2011) "Särlevande föräldrar och deras barns boende och underhåll". Socialförsäkringsrapport 2011:5.
- Försäkringskassan (2011) *Socialförsäkringen i siffror 2011*.
- Försäkringskassan (2012) *Analys och uppföljning av utvecklingen av föräldrapenninguttaget – Åtterrapportering enligt regleringsbrevsuppdrag för 2012*. www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/d43ac2ca-98ab-4dbf-8324-4c0275b4d4cd/rupp005506_12.pdf?MOD=AJPERES
- Global Media Monitoring Project Report (2010) *Räkna med kvinnor*. www.alltarmojligt.se/images/aam/publikationer/raknamedkvinnor10.pdf.
- Harrysson, Lisa (2012) *Genusforskning inom medicin Forskning – och folkhälso-politisk policy 2002–2012*. Nationella sekretariatet för genusforskning.
- FN:s kvinnokonvention (1979) (Konventionen om avskaffande av alla former av diskriminering av kvinnor).
- Nationellt centrum för kvinnofrid, (2011) *Kvinnlig omskärelse/könsstympning i Sverige – en kunskaps- och forskningsöversikt*. NCK-rapport 2011:01.
- Högskoleverket och SCB. *Sveriges officiella statistik – Personal vid universitet och högskolor*. UF 23 SM 1201.
- Johansson, Mats & Ann-Zofie Duvander (2012) *Ett jämställt uttag? Reformen inom föräldraförsäkringen*. ISF Rapport 2012:4.
- Konjunkturinstitutet (2011). *Lönebildningsrapporten 2011*.
- Lorentzi, Ulrika (2011) "Alla andra hämtar tidigt" – En undersökning av öppettider och tider för lämning och hämtning på förskolor.
- Medlingsinstitutet (2012) *Vad säger den officiella lönestatistiken om löneskillnaden mellan kvinnor och män 2011?*
- Molén, Mikael (2012) "Mäns hushållsarbete ökar – men kvinnorna gör fortfarande mest hemma". Statistik från SCB Nr 2012:42. www.scb.se/Pages/Article___331780.aspx.
- Regeringen (2007) *Pressmeddelande "Regeringen genomför den familjepolitiska reformen"*. www.sweden.gov.se/sb/d/9436/a/87106.
- Regeringen (2009) *Pressmeddelande "Ny strategi för jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet"*. www.regeringen.se/sb/d/11286/a/128880.
- Regeringen (2009) *Pressmeddelande "41 miljoner mot kvinnors sjukfrånvaro"*. www.regeringen.se/sb/d/11284/a/123968.
- Regeringen (2009) *Uppdrag till Sametinget att genomföra en särskild satsning för att stärka samiska kvinnors delaktighet i samhällslivet*, IJ2009/1924/DISK 2009-12-17.
- Regeringen (2009) *Faktablad "Ny diskrimineringslag och ny myndighet, Diskrimineringsombudsmannen"*. www.regeringen.se/content/1/c6/11/80/07/c3f58621.pdf.
- Regeringen (2010) *Pressmeddelande "Pilotstudier för färre självmord"*. www.regeringen.se/sb/d/13217/a/151627.
- Regeringen (2011) *Överenskommelse om ett handlingsprogram för att utveckla kunskapen om och vården av unga med självskadebeteende* S2011/8975/FS. www.regeringen.se/content/1/c6/17/81/83/2928a0b8.pdf.
- Regeringen (2011) *Nationell läkemedelsstrategi* S2011.029.
- Regeringen (2011) *Pressmeddelande "Brott i nära relationer ska uppmärksammas"*. www.regeringen.se/sb/d/15080/a/176106.
- Regeringen (2011) *Pressmeddelande "Sveriges bistånd högst i världen 2011"*. www.regeringen.se/sb/d/16087/a/190215.
- Regeringen (2011) *Uppdrag om skyddat boende* S2011/8989/FS.
- Regeringen (2012) *Jämställdhetsarbetet inom EU*. www.regeringen.se/sb/d/3280/a/19506.
- Regeringen (2012) *Jämställdhetsintegrering*. www.regeringen.se/sb/d/3267
- Regeringen (2012) *Mål och budget för jämställdhetspolitiken*. www.regeringen.se/sb/d/2593/a/14257.
- Regeringens kommittédirektiv 2008:75. *Delegation för jämställdhet i skolan*.
- Regeringens kommittédirektiv 2009:07. *Delegation för jämställdhet i högskolan*.
- Regeringens proposition 1997/98:58. *Amsterdamfördraget*.
- Regeringens proposition 2005/06:155. *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*.
- Regeringens proposition 2007/08:110. *En förnyad folkhälsopolitik*.
- Regeringens proposition 2008/09:28. *Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.
- Regeringens proposition 2008/09:50. *Ett lyft för forskning och innovation*.
- Regeringens proposition 2009/10:80. *En reformerad grundlag* Regeringens proposition 2011/12:4. *Utredningar avseende vissa dödsfall*.
- Regeringens proposition 2012/13:1 Bilaga 4. *Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män*.
- Regeringens skrivelse till riksdagen. Skr. 2004/05:101 *Årsredovisning för staten 2004*.
- Regeringens skrivelse till riksdagen. Skr. 2005/06:95 *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009*.
- Regeringens skrivelse till riksdagen. Skr. 2007/08:39 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*.
- Regeringens skrivelse till riksdagen. Skr. 2007/08:167 *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*.
- Regeringens skrivelse till riksdagen. Skr. 2008/09:24 *Egenmakt mot utanförskap – regeringens strategi för integration*.
- Regeringens skrivelse till riksdagen. 2008/09:198 *En jämställd arbetsmarknad – regeringens strategi för jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet*. www.regeringen.se/content/1/c6/12/88/81/81489fe8.pdf
- Regeringens skrivelse till riksdagen. Skr. 2011/12:56 *En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032*.
- Regeringens skrivelse till riksdagen. Skr. 2011/12:3 *Jämställdhetspolitikens inriktning 2011–2014*.
- Reklamombudsmannen (2012) *RO & RON*. www.reklamombudsmannen.org/ro_ron.
- SFS (1987) *Åktenskapsbalk*. SFS 1987:230. SFS (1994) *Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna*.
- SFS (2003) *Sambolag*. SFS 2003:376.
- SFS (2008) *Diskrimineringslag* (2008:567).
- SFS (2008) *Lag (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen*.
- SFS (2011) *Förordning (2011:1597) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan*.
- Socialstyrelsen (2008) *Mot en mer jämställd vård och socialtjänst – Uppföljning av jämställdheten i hälso- och sjukvård och socialtjänst*. Artikelnummer: 2008-131-1.
- Socialstyrelsen (2010) *Satsning på en förstärkt vårdgaranti för insatser till barn och unga med psykisk ohälsa 2009 – Uppföljning av statsbidrag*. Artikelnummer: 2010-7-2.
- Socialstyrelsen (2011) *Ojämna villkor för hälsa och vård: Jämlikhetsperspektiv på hälso- och sjukvården*. Artikelnummer: 2011-12-30.
- Socialstyrelsen (2011) *Lägesrapport 2011: Hälso- och sjukvård och socialtjänst*. Artikelnummer: 2011-2-1.
- Socialstyrelsen (2011) *Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för bevitnat våld*. Artikelnummer: 2011-6-9.
- Socialstyrelsen (2012) *Förekomst av kvinnlig könsstympning*. www.socialstyrelsen.se/valds-och-brottsrelateradefragor/kvinnligkonnstympning/forekomst.
- Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet (2012) *Folkhälsan i Sverige Årsrapport 2012*.
- SOU 2004:59 *Utredningen om kvinnors organisering*
- SOU 2005:66. *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål*.
- SOU 2007:108. *Kön, makt och statistik*.
- SOU 2008:5. *Könsdiskriminerande reklam – kränkande utformning av kommersiella meddelanden*.
- SOU 2010:49. *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999–2008*.
- SOU 2010:70. *Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter*.
- SOU 2011:1. *Svart på vitt – om jämställdhet i akademien*.
- SOU 2012:35. *Stärkt skydd mot tvångsaktenskap och barnäktenskap*.
- SOU 2012:45. *Kvinnor och barn i rättens gränsland*.
- Statistiska centralbyrån (2010) *På tal om kvinnor och män – Lathund om jämställdhet 2010*.
- Statistiska centralbyrån (2011) *Arbetskraftsundersökningar*.
- Statistiska centralbyrån (2011) *Det civila samhället – ett regeringsuppdrag med undersökningar från Statistiska centralbyrån*.
- Statistiska centralbyrån (2012) *Yrkesstrukturen i Sverige 2010 – Yrkesregistret med yrkesstatistik*.
- Statistiska centralbyrån (2012) *Nu för tiden. En undersökning om svenska folkets tidsanvändning år 2010/11*.
- Levnadsförhållanden rapport 123.
- Tillväxtverket (2011) *Program för företagare med utländsk bakgrund 2008-2010*. Dnr 011–2009-902632.
- Wide, Jessica (2011) *En granskning av könsperspektivet i Grundlagsutredningen i Statsvetenskaplig Tidskrift 113(3): 313-329*.

SVERIGES KVINNOLOBBY (SKL) är en partipolitiskt obunden och ideellt verksam paraplyorganisation för svensk kvinnorörelse. Under paraplyet finns 36 medlemsorganisationer som arbetar för att stärka kvinnors position i samhället. Organisationen vilar på feministisk grund och verkar för kvinnors fulla mänskliga rättigheter. Verksamheten utgår från FN:s Kvinnokonvention (CEDAW) och Beijing Platform for Action. Sveriges Kvinnolobby är den svenska sektionen inom European Women's Lobby (EWL), den europeiska paraplyorganisationen för nationella och europeiska kvinnoorganisationer med mer än tvåtusen medlemsorganisationer i Europa.

Läs mer på www.sverigeskvinnolobby.se

**SVERIGES
KVINNOLOBBY**

